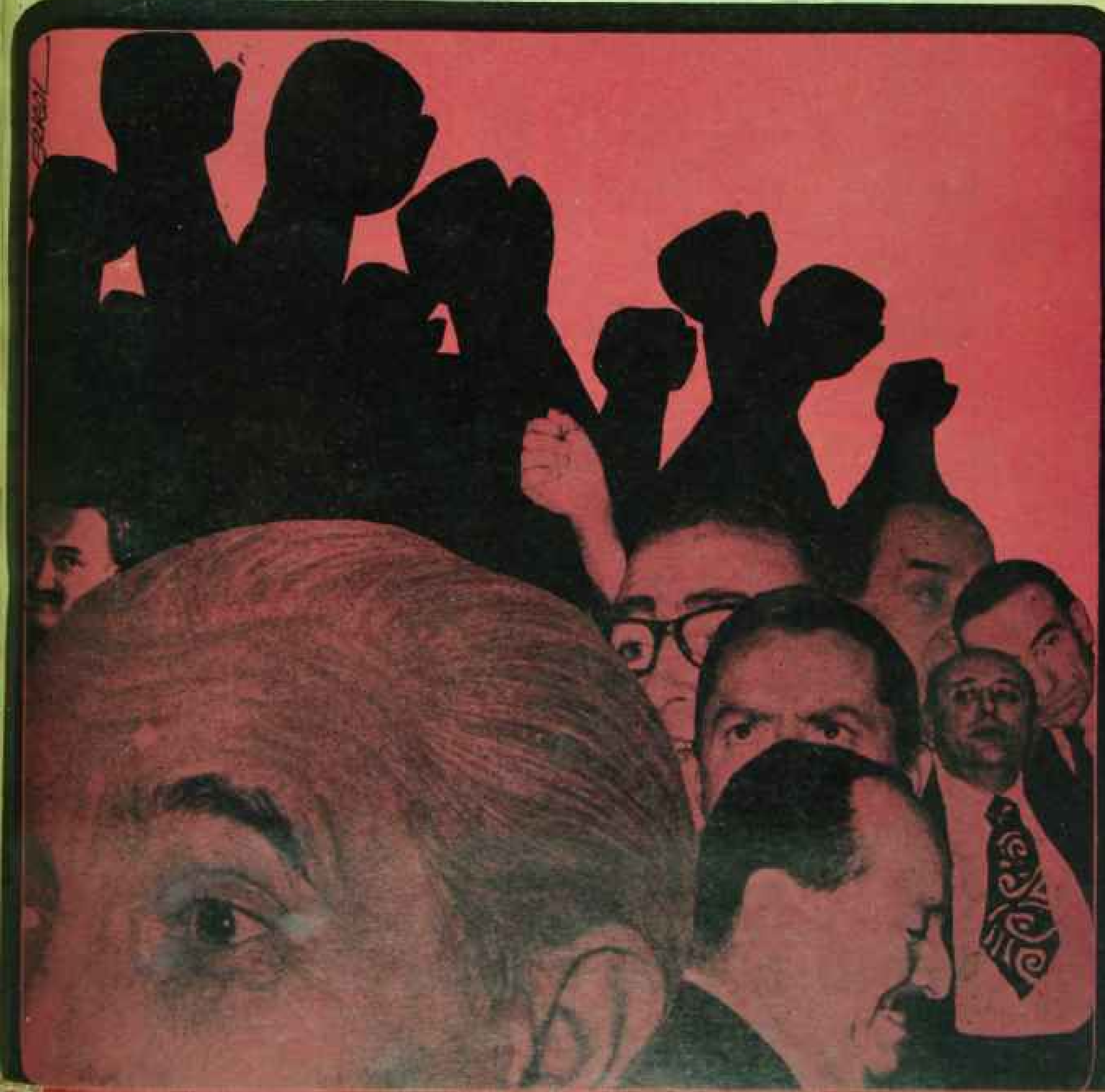
5 KASIM 1966
SAYI : 646
FİYATI : 125 KURUŞ

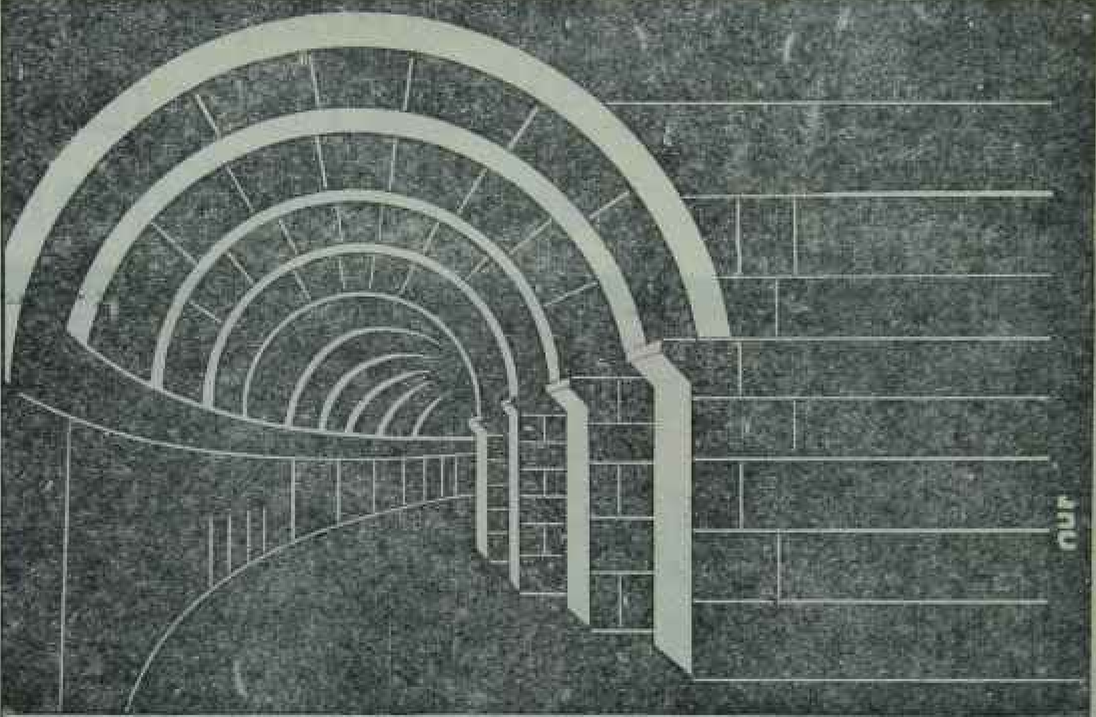
AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE DERGİSİ

YENİ DÖNEMDE MECLİS

KISMETİNİZİN KAPISI AÇILMISTIR

zamanında Ziraat Bankasına yatırdığınız tasarruflarınız size senelerdir özlediğiniz refah günlerini temin edecektir.

HER YERDE
HER ZAMAN

ZİRAAT BANKASI

(Basın A: 35) 380

Cilt: XXXVII Yıl: 13 Sayı: 646

SAHİBİ VE BAŞYAZARI :
Metin Toker

YAZI İŞLERİNDEN SORUMLU
GENELYAYIN MÜDÜRÜ

Kurtul Altuğ

MÜESSESE MÜDÜRÜ

Tacettin Tezer

BU SAYIDA YAZI KURULU :

İÇ HABERLER KISMI: Teoman Erel, Yılmaz Gümüşbaş, Babür Ardahan — MAGAZİN KISMI: Jale Candan, Tüli Sezgin, Hüseyin Korkmazgil — SİNEMA: Nijat Özön — DÜNYADA: T. Kemal İKTİSAT: Dr. Reşat Titiz — TİYATRO: Naciye Fevzi.

İstihbarat Tel: 10 73 82

KAPAK KOMPOZİSYONU
SAN Organizasyon
Erkal Yavı

KAPAK BASKISI
Rüzgârlı Matbaa

FOTOĞRAF
T.H.A. Erdoğan Çiftler

KLİŞE
Doğan Klişe

ABONE ŞARTLARI

3 aylık	(12 nüsha)	12.50 lira
6 aylık	(25 nüsha)	25.00 lira
1 senelik	(52 nüsha)	50.00 lira

Geçmiş sayılar 250 kuruştur.

İLAN ŞARTLARI
Santimi 20 lira
3 renkli arka kapak 3000 lira

AKİS Basın Ahlâk Yasasına uymayı taahhüt etmiştir.

DİZİLDİĞİ YER
Rüzgârlı Matbaa

BASILDIĞI YER
Hürrivet Matbaası Ankara

BASILDIĞI TARİH
2.11.1966

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE DERGİSİ
RÜZGÂRLI SOK. No : 15
ANKARA TEL : 11 89 92
P. K. 582

Kendi Aramızda

Haftanın başında Salı günü, T.B.M.M., yeni çalışma dönemine girdi.
Bu dönem, geçmiş dönemlerden farklı bir görünüş arzetmektedir. Bir defa, C.H.P.'de yeni bir ekip görevi devralmıştır ve A.P., daha Ecevit ekibi teşekkül eder etmez, sözcüleri ve kalemşörleri aracığıyla, yeni ekibe veryansın etmeğe başlamıştır. Şüphesiz, bu gergin politik ortamın Meclis müzakerelerine aksetmesi beklenecektir. A.P.'nin bir yılı aşkın İktidarı ve bu dönem içinde el sürülmemiş pek çok iş, elbette ki Meclisten çok şey bekleyen kamuoyu tarafından Meclise intikal ettirilecek ve yeni dönemde Meclis, işleri düzene koymakta hayli güçlük çekecektir. Daha ilk celsede, Divan teşkili ile ilgili görüşmelerde, taraflar lâf yarıştırmaya başlamışlardır bile... Muhalefet ise, hiç şüphesiz, tatil süresince cereyan eden, fakat Meclise intikal etmeyen bir takım önemli konuları Meclise getirecektir. Gazetecilerin kaçırılarak dövülmeleri, Kıbrıs Meselesi ve Dr. Sükanın Bakanlığıyla ilgili asayişsizlik şaheserleri, tansiyonu hayli yükseltecektir. Bütün bu sebeplerden ötürü, haftanın başında dikkatler, Meclise çevrilmiş bulunmaktadır. Şünhesiz, Parlâmentonun itibarı rejimin itibarıyla orantılıdır. Bu bakımdan, Meclis Başkam Ferruh Bozbeyliye çok iş düşmektedir.

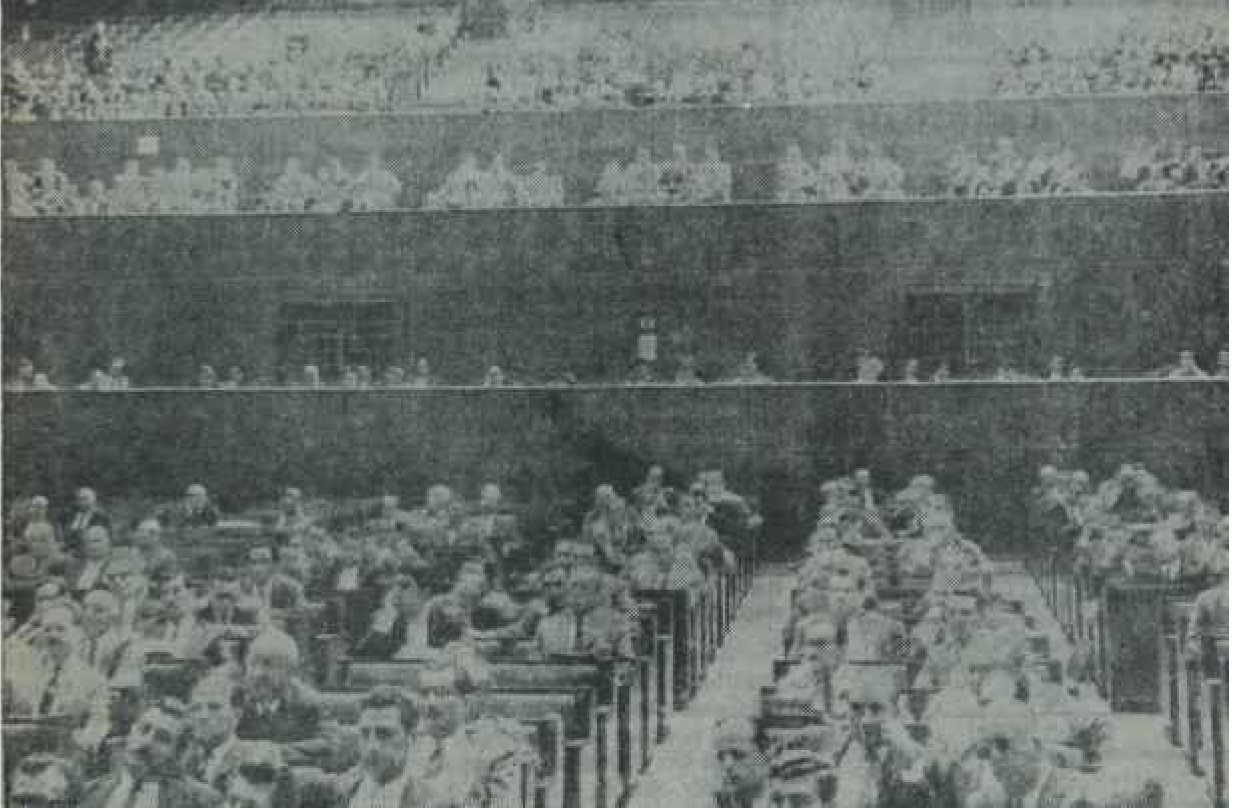
Geçtiğimiz hafta siyasî partilerde, Meclisiçi çalışmalarla ilgili faaliyet hayli hızlanmış bulunuyordu. AKİS sayfalarında, madalyonun her iki tarafında geçen karışık oyunlar anlatılmaktadır. Özellikle C.H.P. içinde cereyan eden oyunlar cidden ilginçtir. Kurultay sonrası bitti sanılan bir takım hissi kavgalar, gene suyüzüne çıkma istidadı göstermektedir. Ancak, C.H.P.'nin asıl karar ve yürütme organı Genel Merkezin aldığı olumlu tutum, suni gruplaşmaları kısa zamanda önleyecek ve taraflar bir noktada birleşme zorunluğunu duyacaklardır. Bu nokta, memleketin ve rejimin CH.P.'den çok şey beklemekte, ummakta olduğudur. Kurultaydan sonra, pek çok tarafsız vatandaşın ve küskün oyun C.H.P.'ye yönelmesi, sempati beslemesi, yeni havanın Teşkilâtta çok tutulması, parti açısından, olumlu işaretlerdir. Kurultay kırgınlıklarının sona ermesinde ve yüreklerinde Kurultay yenilgisinin burukluğunu taşıyan, aslında çok değerli bir takım C.H.P.'lilerin Genel Başkanın gösterdiği yolda ve Kurultay kararının ışığında birleşmelerinde sayısız millî menfaat vardır.

AKİS sayfalarında, siyasî olayların ilginç hikâyesini ve partilerde olup bitenleri okuyacaksınız

Saygılarımla

AKİS
HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI
Cilt: XXXVII Sayı: 646 5 Kasım 1966

YURTTA OLUP BİTENLER

Meclis yeni dönemde
Ayine-i devran ne suret gösterecek...

T.B.M.M.

Yeni elbise, yeni dönem

(Kapaktaki Meclis)

Başbakan Demirelin üzerinde, büyük bir ihtimalle o sabah ilk defa giydiği yepyeni bir elbise vardı: Kaliteli gri bir kumaştan, zengin biçilmiş, güzel dikilmiş -bu, Demirelin giyinişine göre bir istisnadır-, "ben yeniyim" diye bağıran bir elbise... Beyaz gömlek, lâcivert kravat, kalın tabanlı siyah ve yine yeni ayakkabılar, görünüşü tamamlıyordu.

Demirel, saat 10.30'a doğru Meclis koridoruna girdi. Elbisesinin önü açıktı. Yüzünde son derece rahat ve "ben büyük adamım" diyen bir tebessümle salma salma ilerledi. Arkasından, vücuduna yapışık, kısalmış ve buruşuk lâcivert elbisesi ile Sükan geliyordu. Sükanın, etrafta âşinâ ve dost yüz arayan, mahviyetkâr bir hali vardı. Demirelin üç metre kadar gerisinden yürüyor, hiç kimsenin yüzüne bakmayan Başbakanının, tersine, herkese saygılı ve mütevazı selâmlar gönderiyordu. Başbakan, başı havada, ağır ağır yürürken, filtreden geçerek temizlenmiş, kekremsi Meclis havasını, sanki uzun bir hasreti giderir gibi, burnundan ciğerlerine çekiyordu. AP koridorunun ucuna doğru, dümdüz, yirmi metre kadar ilerledi ve sonra dönerek, Grup salonuna girdi. Aynı, kendine güvenen memnun haliyle kürsüye çıktı ve şöyle dedi:

"— TBMM'nin çalışmalarına başladığı şu andan itibaren, çalışmaların devamı boyunca demokrasiye ve demokratik müesseselerimize dost olanların yanında, dost olmayanların da mevcut olduğunu daima nazarda tutmak mecburiyeti içinde bulunmaktayız...."

Grupta, Başbakanın biraz önceki mütebessim ve memnun halinden doğmuş olan rahat hava dağılır gibi oldu. Neydi bu sözler? Yine bir şeyler mi vardı? Fakat konuşmanın

C.H.P. 'nin Şansı

Metin TOKER

İktidar ve organları, onun sözcüleri meğer C.H.P.'ni ne kadar çok severlermiş. Bunların, Kurultayda Ecevitin temsil ettiği fikirlerin galibiyet kazanması ve bunun tabii neticesi olarak genç liderin, takımıyla birlikte işbaşına getirilmesi karşısında döktükleri gözyaşı gerçekten yürek paralayıcıdır. İl kongrelerine dağılan, Saadettin Bilgiçten Aydın Yalçına A.P. başları, gazetelerinde Mümtaz Faik Fenikten Bedii Faike A.P. yazarları iki göz iki çeşmedirler: C.H.P. bu suretle, bütün seçim şansım kaybetti diye.. Ortanın Solunu resmen benimseyen C.H.P. artık halktan kopmuştur ve Türkiyede seçim kazanamayacaktır. A.P.'-11ler "Ne felâket! Ne felâket!" diye dövünmektedirler.

Manzaranın garipliğini farkeden, içlerinden en akıllıları, yüreklerinin dağlanması hadisesine bir de kulp takmayı unutmamışlardır. Efendim, bu Demokrasiye en azından iki parti lâzım değil midir? Ama, partilerin ikisinin de bir seçim şansı bulunmalıdır. Şimdi CHP. bu şansı yitirdiğine göre, Demokrasi damdazlak ortada kalmaktadır. Böyle olunca C.H.P.'-nin solcu yeni ekibi, iktidarı mutlaka bir ihtilâlle kapmaya çalışacaktır. Bunu söyleyip AP.'nin sözcüleri ve organları "Ah, biz ağlamayalım da, kim ağlasın!." diye dövünmektedirler.

Ortanın Solu hareketini C.H.P.'nin resmi tutumu yapmakla bu partinin zaafa düştüğü, yalnız A.P. propagandasının bir teması değil, aynı zamanda bazı C.H.P.'lilerin samimi inancıdır da.. Bunların bir kısmı, Kurultay sırasında geçirdikleri mücadelede yenilmiş olmanın burukluğu içindedirler. Bir kısmı, inatçılıklarından bunu böyle istemektedirler. Çok azı, gerçekten bu görüşe sahiptirler ve olayları öyle değerlendirmektedirler.

Halbuki C.H.P.'nin bu Kurultaydan, belki hiç bir kurultaydan olmadığı kadar canlı ve tozlarından silkinmiş halde çıktığı her geçen gün biraz daha iyi anlaşılmaktadır. Türkiyede yeni bir cereyanın doğduğu hiç kimse tarafından inkâr edilemez. Bir milletin motörü mesabesindeki kuvvetler, gençlik ve aydın kütleler, sivil ve askerî sektördeki düşünen başlar komünist veya sosyalist olmayan, yani doktrinlerin katılığından uzak bir solun peşinde bulunuyorlardı. Bir sol ki, memleketin asıl büyük, fakat hareketsiz çoğunluğu bu kalıp içinde dünyanın bugünkü medeniyet seviyesine ulaştırılabilsin. A.P. bu çoğunluğun, bir sağ kalıp içinde, fazla zahmete sokulmadan, "Cenabı hakkın inayetiyle" kalkındırılması teklifidir. Bunun yürümeyeceği açıktır. Nitekim aynı teklifi yapan D.P.'de iflâs etmiştir. Ama ilk başta bu teklifin cazibesine kapılan geniş zümreler hayallerinden ayıldıklarında, mutlaka bir başka alternatif arayacaklardır. Bu alternatifleri de, tıpkı A.P. alternatifi gibi, kendilerine aydınlar vereceklerdir. Böyle bir alternatif, Türkiyede hazırlanmaktaydı: Bir namuslu diktatör veya henüz sosyalist maskesini atmamış komünizm.

Şimdi, bunların hepsinin üstünde, hepsinden çok kuvvetli olarak bir C.H.P. alternatifi Türkiyenin önünde belirmiştir. Öteki iki alternatifin sevimsizliği, şüphesiz AP.'nin iflâsı borusunun tam çalmasını geciktirecek, bir takım kimseler "AP.'de iş yok ama, canım öteki türlüsü daha mı İyi olacak sanki?" tereddütleriyle son saati geciktireceklerdi. C.H.P.'nin yepyeni bir. hamle ruhu içinde harekete geçmesi A.P. İktidarının tabii ömrünü tehdit etmektedir ve dökülen gözyaşlarının gerçek sebebi elbette ki budur. Yoksa bütün bir A.P., rakibi seçim şansım yitirdi diye her halde matemlere garkolacak değildir.

Ancak, C.H.P.'de bunu iki zümrenin farketmesi lâzımdır. Biri, bu büyük fırsatı kullanacak Ecevit Ekibi. C.H.P.'nin solculuğu, gelip hududuna dayanmıştır. Sağ tarafım Ortaya yaslamış olan bu partinin sola ne kadar açılacağım, açıldığım Kurultayda Genel Başkam söylemiş, program ve seçim beyannameleri bunu noktalamış, nihayet son Kurultay kararı kesin hattı çekmiştir. Artık C.H.P.'den dış ticaretin devletleştirilmesi veya bankacılıkla sigortacılığın özel sektörden alınması gibi zırvalık talepleri yükselmemeli, yükselirse iktidardaki takım bunları reddetmeli, reddettiğini tam açıklıkla ilân etmelidir. A.P.'nin içinde, faiz haramdır diye bankaların devlet elinde bulunmasını talep eden bir aşırı sağ uç olur da C.H.P.'de bunu, ültra sosyalist inançlardan dolayı isteyen bir sol uç çıkmaz mı? Mesele, şu veya bu tek sesin söylediği değil, Genel Merkezin bu aşırı görüşleri benimsemediğinin millete açık seçik duyurulmasıdır. Sorumluluk taşımayan bir Bülent Ecevitin romantik bir fikir özgürlüğü telakkisine sahip olması hakkıydı. Genel Sekreter Ecevit, fikir disiplinine dikkatle mükelleftir.

C.H.P.'de dikkat etmesi gereken ikinci zümre, geniş C.H.P.'li çevrelerdir. Bunların, içten ve dıştan hızlarının kesilmesine çalışanlar çıkacaktır. Dış tesirler, partilerarası rekabetten dolayı o kadar iz bırakmasa da bazı isim sahibi C.H.P.'lilerin ümitsizlikleri, karamsarlıkları, tereddüt ve endişeleri Teşkilâtın bugünkü büyük manevî gücünü zedeleyebilir. Böyle hallerde C.H.P.'liler kendi kendilerine şunu sormalıdırlar: Pek iyi, onlar ne yapabildiler?

Yaldızlı isimlerin cilaları kazınırsa, pek azının altından altın çıkacağını bilenler için bu tehlikenin de, -maneviyat bozulması tehlikesi-, öyle gözde fazla büyültülecek bir tarafı yoktur.

devamı yumuşadı ve Başbakan AP Grupunu göreve davet etti, çıkarılacak kanunlar olduğunu, bunlara önem vermek gerektiğini, iktidar milletvekillerinin müzakerelerde medenî ölçülerin yaratılması için örnek olmaları gerektiğini belirtti. Konuşma şöyle sona erdi:

"— Aynı zamanda Meclis üzerinde yapılmak istenecek spekülâsyonlara da imkân ve meydan vermemeliyiz!"

Grup tekrar tedirginlik duydu.

Olay, haftanın başında Sah günü cereyan etti. Meclis açılmıştı. Bir tuhaf hava vardı. Her şey sakin görünüyor, fakat Demirelinkine benzer endişeli cümleler kulislerde sarfediliyordu.

Görünen köy..

Bu endişe, o güne mahsus sebeplerden ileri gelmemektedir. TBMM'nin 1966-67 çalışma dönemi öyle bir siyasî ortamda, öyle ihtimallere ve çatışmalara gebe olarak açılmaktadır ki, ortalık sakin olduğu halde, sorumluluk taşıyan herkes "aman, dikkat!" anlamında biriki cümle sarfetmek lüzumunu duymaktadır. Cumhurbaşkanı da 29 Ekim münasebetiyle yaptığı konuşmada bu konuya yer vermiştir. Muhalefet lideri de, özel bir demeç verdiği Cumhuriyet gazetesi temsilcisine ayni şeyleri söylemiştir. İş bununla da kalmamış, geride bıraktığımız haftanın başında bir öğle sonu, Meclis Başkam Bozbeyli, CHP Genel Merkezinde Muhalefet liderini ziyaret ederek, kendisiyle bir görüşme yapmıştır. Bu arada Ankara kulislerinde, Meclisin geçen dönemdeki çalışmalarım büyük ölçüde aksatan Seçim Kanunu üzerinde gizli temaslar yapılmıştır. Demokrasinin geleceğini sağlama bağlamak isteyen sorumlular, İktidar liderlerine bu dönem bu tasarının Meclise getirilmemesini tavsiye etmişlerdir. Demirel, bu tavsiyeler karşısında, işleri çıkmaza sokacak bir edadan çok, söz dinler tavır takınmıştır.

Sebep basittir: Meclisi çok dikenli ve kritik bir devre beklemektedir. İktidar, Meclisin kapalı olduğu yaz aylarından yararlanamamış ve son derece zehirli ve tehlikeli tartışmalar yaratabilecek olaylar birikmiştir. Gergin bir hava ve kesin kamplara bölünmüş, inatlaşmış İktidar ve Muhalefetin bulunduğu bir Meclis, bu dönem ihtilâtlar yaratabilir. Bir İlhami Soysal olayı vardır ki, normal demokrasilerde bu yüzden hükümetler düşebilir. Varto depremi ve kışın merhametine bırakılmış binlerce yoksul vatandaş, bir büyük meseledir. Meclis, eğer tedbirler alınmamışsa, bu konuyu incelemekle görevlidir. Bir petrol boru hattı meselesi, lokomotif ihalesini andırmaya başlayan PTT'nin telefon ihalesi ve Kıbrıs konusundaki esrarlı görüşmeler... Bütün bunlar, eğer itidalli bir hava yaratılamazsa, infilâk edebilecek birer bomba niteliği taşımaktadırlar. Bunlara bir de, Seçim Kanunu üzerinde ısrar eden bir iktidar inadı eklenirse, 1966 Mayısındaki dumanlı günler tekrar ve misliyle yaşanılabilir.

Turhan Feyzioğlu
"Uslan ey dil..."

İşte, yeni elbiseli Başbakanın üzerinde yeni bir tutum olarak dikkati çeken itidal eğiliminin sebepleri -bir başka iğreti hesap yoksabunlardır.

Buna karşılık, Meclisin açıldığı gün bir mesele, Meclis Başkanlık Divanının teşkili konusunda çıkan ihtilâf, Başbakanın kendi Grupunda yaptığı itidal tavsiyesi ile çelişir görünmüştür. AP, bu dönem, Başkanlık Divanında bir Başkandan başka iki Başkan Vekili ile temsil edilmek konusunda inat etmektedir. Oysa, geçen dönem bir Başkan Vekili ile iktifa etmişti. Bu açış, hiç de umut verici değildir. Nitekim bu yüzden, daha ilk gün, Muhalefet sözcüleri, açılış havasına pek uymayan sert ifadeler kullanmak dorumunda kalmışlardır.

Muhalefet ne yapacak?

Meclisin bu dönem çalışmalarının verimli olmasını Veya çıkmaza girmesini elbette ki İktidar kadar Muhalefetin de tutumu etkiliyecektir.

Ana muhalefet partisi CHP, Meclisin açıldığı Salı günü, bu dönemdeki çalışmalarının mahiyetini tâyin edecek Önemde bîr gelişme geçirmiştir. Millet Meclisi ve Senato Grupu yöneticilerini tâyin için yapılan seçim, Kurultaydaki büyük hareketin tepkisi haline getirilmiştir. Kurultayda kaybedenler, burukluklarından kurtulamamışlar ve bu seçimleri, yenilgi hislerini silecek bir vesile saymışlardır. Sonuç şudur: Kurultayda büyük bir darbe yiyen Feyzioğlu, 76'lar hareketine katılanlarla birlikte hazırladığı listeleri aynen seçtirtmek için bütün imkânlara tevessül etmiş ve Genel Merkezin böyle bir mücadeleye girmemek olgunluğunu göstermesi sonucu, istediğini başarmıştır! Olay şöyle cereyan etmiştir: Kurultayda kazanan ve işbaşına gelen yeni ekip, kırgınlıkları ortadan kaldırmak için birleştirici bir tutum takınmıştır. Genel Merkezin niyeti, artık kesinleşen Kurultay kararları üzerinde bir tartışmaya girmek değil, bunları yaymak için çalışmaktır. Bu çalışmada, ehliyetli her CHP'liden yararlanılmak istenmektedir. Genel Başkanın tavsiyesi de bu yöndedir. Ecevit ekibi, bu konuda bilhassa Feyzioğlu üzerinde durmuştur. Prof. Feyzioğlu, Meclis çalışmalarında, kabiliyeti ve bilgisisyle, göz dolduran bir kimse olarak tanınmıştır. Ancak, Prof'ün vazgeçemediği bir alışkanlığının depreşmesinden endişe ediliyordu: acaba Feyzioğlu, Kurultay hezimetinin burukluğunu yüreğinde taşıyıp,

hiçbir görev kabul etmiyecek miydi? Genel Merkezciler, meselenin bu yönü üzerinde durmuşlardır. Aslında Grup Başkan Vekilliği için Feyzioğlu dışında bir başka isim düşünülmemiştir. Ancak, haftanın başında Salı günü, hava hiç de tahmin edilen yönde gelişmemiştir. Kurultaydan hemen sonra yapılacak olan Grup yöneticileri seçimi oldukça Önemlidir. Genel Merkez - Grup sürtüşmesine meydan vermemek gerekmektedir. Kurultayda kaybeden ve Grupta sahip oldukları çoğunlukla bir karşı hareket yapabilecekleri havası içinde bulunan CHP'lilere karşı Genel Merkez dostluk göstermiştir. Meselâ Feyzioğlunun Grup Başkan Vekili olmasını kendilerinin de istedikleri, kırgınlıklar yüzünden partiye yararlı olacak nitelikteki elemanların ikinci plâna itilmesini düşünmediklerini defalarca ifade etmişlerdir. Buna karşılık Feyzioğlunun yaptığı, Kurultaydaki hatasını da aşarak, tam bir hizipçiliğe yönelmek olmuştur. 76larla birlikte gece toplantıları düzenlemiş ve Salı sabahı, Grup çoğunluğunun, toplantıya, ceplerinde, Kurultayda yenilmiş isimlerden düzenlenmiş listelerle katılmalarını sağlamıştır. Buna karşılık Genel Merkez hiç bir çalışmaya girmemiş ve hissi havanın yatışmasını temenni etmiştir. Ama bu hava, seçimler sırasında da dağılmamış, Feyzioğlu, başkanlık ettiği toplantıda, sanki karşısında kendisiyle mücadele eden bir ekip varmış gibi davranmıştır. Seçimde tuhaf bir usul uygulanmış, karatahtaya önceden düzenlenmiş listedeki isimler yazılmış ve bu isimler dışında isme oy verilirse sayılmamasını sağlayan bir de karar alınmıştır. Bu arada Genel Merkez, düzenlenmiş harekete katılanların sayısını ve kendi gücünü hesaplamak amacıyla Orhan Erkanlıyı Grup Başkan Vekilliğine aday göstermiştir. Neticede Erkanlı 44 oy almış, Feyzioğlu ile İncesulu Grup Başkan Vekilliğine seçilmişlerdir. Genel Merkezcilerin de oy verdikleri Feyzioğlu 110 oy almış, İncesulu ise 96 oy toplamıştır. Grupta azınlıkta olduklarını bilen Genel Merkezciler, bu sonuç karşısında, durumun sandıklarından iyi olduğunu düşünmüşlerdir. Çünkü bir haftadır hazırlık yapan öfkeli bir hizip karşısında, son anda ileri sürülen adayın 44 oy alması, beklenenden iyidir. Nitekim, Feyzioğlunun yeni bir taktiği ile karşılaşan Genel Merkezciler, Meclis kulisinde sadece üzüntülerini ifade ile yetinmişlerdir. Parlâmentonun Senato kısmının kulisinde CHP Genel Sekreter Yardımcısı Dr. Lebit Yurdoğlu şöyle dedi:

"— Bu, bir teselli mükâfatıdır. Hiç üzüntü duymuyoruz. Ancak, tatbik edilen seçim usûlüne ilk defa şahit olduk. Sayın Feyzioğlu, âdeta seçimi kilitledi."

Bundan sonra, bir soru üzerine, Dr. Lebit Yurdoğlu, Genel Merkezin görüşünü şu sözlerle açıkladı:

"— Bizim hiçbir suretle bir sürtüşmeye itileceğimiz sanılmasın. He-

Gruplar ve Genel Merkezler

partileri Genel Merkezlerin yönetmesi, batılı siyaset hayatının bir icabıdır. Politikayı Genel Merkez tesbit eder, parlamentolardaki Gruplar onun parlamento içindeki savaşını yürütür. Parlamento içindeki savaş, harbin sadece bir kısmıdır. Genel Merkez, seçim zaferini partiye kazandırmak için bütün vatan sathında kesif bir mücadele devam ettirir. Yani işi yalnız, parlamentodaki gruplara bırakmaz.

Bizde, bir kaç sebepten dolayı durum biraz başkadır. Bir defa, meşhur İttihat ve Terakki misali fazla merkeziyetçiliğin aleyhinde daimi bir kozdur. İttihat ve Terakkideki Genel Merkez tahakkümüne Türkiyede en ziyade karşı olan kimse, belki de İsmet İnönüdür. C.H.P. Genel Başkanı, kendi partisi içinde, parlamento Grupu en zayıf halindeyken bile böyle bir istidadın gelişmesine müsaade etmemiştir.

İkinci bir unsur, bizini politika hayatımızın daha fazla parlamento etrafında kristâlleşmesidir. Forumlardan biri olan parlamento, Türkiyede zaman zaman tek forum olmuş, bu da parlamento Gruplarının rolünü ve önemini büyültmüştür.

Nihayet, milletvekili veya senatör sıfatlarının parlaklığı bu sıfatları taşıyanların sözlerine daha büyük ehemmiyet verdirmiş, onlar daha itibarlı kimseler sayılmıştır. Bütün bunlar -gene zaman zaman- tersine bir tahakküm doğurmuş, partileri parlamento gruplarının idare etmesi gibi manzaralara yol açmıştır.

Yeni C.H.P. içinde bir çatlaklık, kurulan mekanizmanın çarkları arasına sokulacak sopa arayanlar gözlerini bu partinin Meclis ve Senato Gruplarına dikmişlerdir. Bunu yaparken güvendikleri silah da, eski tâbirle, beşerdeki istirkap hissidir. Bunların nazarında "yeni gelen bir takım çocuklar"ı Meclis ve Senato Gruplarının kodamanları, kalantorları küçümseyeceklerdir ve onların idaresinde çalışmayı reddedeceklerdir. En aklı başında bazı milletvekili veya santörlerin bile, Kurultay neticelerinin hemen sonunda, "Ben bunların emriyle Kızılaydan Ulusa gitmem" dediği duyulmuştur.

Parlamento Gruplarının bir istiklâle sahip oldukları muhakkaktır ve bu onların hakkıdır. Ancak, bugünkü şartlar içinde, Kurultayda zafer kazanmış bir fikrin temsilcisi olan ekiple hele istirkap hissine kapılarak çatışmak acaba milletvekili ve senatörleri Teşkilât önünde nasıl bir duruma sokar? Teşkilâtın milletvekili ve senatörlere karşı allerjisi, her partide bir tabii hadisedir. Buna Genel Merkezle soğuk hava eklenirse seçim günü, daha doğrusu yoklama günü gelip çattığında hesaplaşma mutlaka daha zor olur Zira Teşkilât, Gruplar mensuplarından kimin ne kadar, hangi istikamette çalıştığını takdir edecek değerdedir. Üstelik, bugün C.H.P.'nin Genel Merkezini teşkil edenlerin tamamı parlamento Gruplarının da üyesidirler.

Onlar "ne oldum delisi" olmaz, ilk günlerin hissi burukluklarım ve haksız küçümseme duygularım bir tarafa atarlarsa Teşkilâtın gölgesi Genel Merkezle Gruplar arasında çatışma bekleyenlerin hayallerini çabuk suya düşürür.

def, Kurultayın işaret ettiği gibi, liderimiz İnönünün izinde ve Teşkilâta inmek olacaktır. Sanırım ki bu sayın arkadaşlarımız, kendilerine tevdi edilen önemli görevi büyük rilmesi olmuştur.

İtidal isteyen dönem

Bu gelişme, sürtüşmelere yol açabilir. CHP'li parlamenterler, öfkelerini tatmin hevesini üzerlerin-

Bu berberden bu traş..

Çürük malzemeden iyi malın çıkmayacağı gerçeği, bugün Türkiyede, radyo dinleyen milyonlarca insanın önünde hergün dört posta doğrulanmaktadır. Modern radyoların cam mesabesindeki Haberler Bülteni, şimdi bir de "Hem İsayı, hem Musayı darıltmamak" gayreti eklendiğinden, büsbütün tadsız, anlamsız ve ruhsuz olmağa başlamıştır. "Özerk Radyo" sanki bir protokol cetvelidir. Bir ara, haberler değerlerine göre sıralanırken, şimdi habere konu teşkil eden zâtın protokoldeki yeri, haberin sırasını tâyin etmektedir. Meselâ, Cumhurbaşkanı Sunay bir diploma töreninde bulundu, Başbakan bir hastahane açtı, Genel Kurmay Başkam birlik denetledi, Dışişleri Bakam "üç gün sonra Kıbrısa müdahale edeceğimizi" söyledi, değil mi? Bu önemli haberi işitebilmek için. baştaki bütün o yaveleri dinlemek mecburiyeti vardır.

Buna, radyo dilinde "habercilik" değil, olsa olsa, argoda yağcılık" derler. "Özerk Radyo", şimdi her akşam, tıpkı eski zaman radyosu gibi, "Bakanların tetkik seyahati" ni, hiç bir anlam taşımadıkları, hele haber değerleri sıfır olduğu halde, uzun uzun vermektedir. Bari bunu da doğru dürüst yapsa... Hayır!.. Haberler Bülteni, Bakanların adlarını bile şaşırmaktadır. Bültencilerin elinde, Bayındırlık Bakanı Tarım Bakanlığına, Tarım Bakanı İmar Bakanlığına kolaylıkla oturuvermektedir.

Özerk Radyo" nun ne halde bulunduğunu anlamak için, bir akşam bültenini ertesi sabahki gazetelerle şöyle bir karşılaştırmak lâzımdır. Ciddi gazetelerin önemli gördükleri haberlerden hemen hiç biri radyodan verilmemiştir. Buna karşılık, gazete sekreterlerinin sepete attıkları haberler, Haberler Bülteninin incileridir.

Bir "Özerk Radyo", itibarını işte böyle yitirir. T.R.T'ye yapılan saldırılar, bu saldırıların maksatları ve mahiyetleri çok iyi bilindiği için; bütün bir ilerici cephe tarafından def edilmiştir. Ama T.R.T. buna lâyık olmaktan her geçen gün biraz daha uzaklaşırsa, habercilik görevini dahi yapamaz, âdeta bir devlet bülteni haline gelir, kişisel arzular bültenleri etkiler, hattâ bir takım yılışıklıklar rol oynamağa başlarsa, dinleyici de, radyonun tarafsızlığının savunucuları da ondan yüz çevirir, omuz silkmeğe başlarlar.

Fakat, Radyonun bu durumunda şaşılacak bir yön bulunmaması gerekir. Radyonun haber servislerine bakanlar, değerlilerin yanında, basının en değersiz ve hiç bir yerde dikiş tutturamamış elemanlarını da orada âdeta kümelenmiş bulacaklardır.

Eh, bu berberden de ancak bu traş çıkar.
Ama, bizim başımıza da yazık değil mi?

bir başarı ve tesanüt havası içinde yürüteceklerdir."

Sonuç hem Senato Grupunda ve hem de Meclis Grupunda Kurultay öfkelerinin bir galibiyetle gideden atamamışa benzemektedirler. Hele Feyzioğlu, kendi kendini yiyip bitirmek için kesin kararlı görünmektedir. Ama, Grup yöneticiliğine seçilenlerin, intikamdan hiç vazgeçmeseler bile, yapabilecekleri, gizli çelmelerden ileri geçemiyecektir. Çünkü çizilmiş ve en yetkili organ tarafından tasvip edilmiş bir politikadan sapmak onlar için mümkün değildir. Bu yol ise ne kendileri, ne de parti için yararlıdır. Ama kısa süre içinde hislerini zapteder ve bulutları dağıtırlarsa, partinin başarısında payları olacaktır. Üstelik, seçilenlerin başarısını çelmelerle kesin olarak engellemek de ellerinde değildir. Nitekim bu sonuç, Ecevit ekibi için sürpriz sayılmamıştır. Kurultaydan başarıyla çıkan ekip, elbette, karşı grupun harekete geçeceğini tahmin ediyordu. Pazartesi akşamı Genel Başkan ile temas eden Merkez Yönetim Kurulunun hiç bir aday ileri sürmemek karan biraz da bu tahminden ileri geliyordu. Genel Başkan, Grup ve Genel Merkez ilişkilerinin tam bir tesanüt havası içinde olmasını ârzuluyordu. Genel Merkez takımı, bu arzuya uygun hareket etti. Kaçak yine, Feyzioğlu geriliminden geldi. Bunu Ortanın Solu mücahitlerinden Fikret Gündoğan şöyle dile getirmektedir:

"— Onlar suni usûllerle salon çiçeği yetiştirmek istiyorlar. Biz ise, tohumlarımızı kırlara serpmişiz!"

Olayların , akışına engel olmak, Teşkilât taralından da benimsenmiş bir politikayı tersine döndürmek isteyenler, birgün elbette ki muallâkta kalacaklardır. Zararları kendilerine çok, partiye ise az olacaktır.

Ana muhalefet partisindeki bu mesele herhalde halledilecektir. İç meselelerini mümkün olduğu kadar çabuk halletmiş bir CHP de, Meclisin bu kritik dönemi için elzemdir.

Salı günü Meclis, bu şarılar içinde çalışmalarına başladı. CHP bir kurultaydan geçmiş ve bunun normal meselelerini yaşamıştır. İktidar partisi **ise** kısa süre içinde bir büyük kongreden geçecektir. Temenni edilen, iç meselelerin rejimi yaralayacak şekle sokulmamasıdır. Meselâ Demirelin Seçim Kanunu üzerindeki mutedil faali, sadece, mücadele geçireceği büyük kongre öncesinde Muhalefetle ikinci bir cephe açmamak için takınılmış geçici bir tutum ise, son ümitler de boşuna demektir.

A. P.

Irmak ve beygir hikâyesi

Bundan bir süre önce bir AP ileri geleni, bir AKİS'çiye, parti içinde Demirele muhalefet eden ve "Yaylacılar" diye adlandırılan grupun, "Milliyetçiler", "Mukaddesatçılar", "Ankara Palasçılar" gibi kompartımanlardan meydana geldiğini izah etti ve şöyle dedi:

"— Yaylacılar diye ifadesini bulan grup, üç ayrı küçük gruptur. Ciddi olarak biraraya gelip, müşterek hareket etmeleri, büyük bir kriz hali müstesna, beklenemez..."

Gerçekten, AP'de Büyük Kongre mücadelesi Meclis kapanmadan başladığı zaman, Grupta, Bilgiçin Demirele karşı organize edebildiği muhalefet hareketi gayrimütecanis bir manzara göstermekteydi. Bu ufak gruplardan milliyetçiler, mukaddesatçılar ve Bilgiçin yakın arkadaşları olan 10-15 kişi zaman zaman birarada hareket edebiliyor, fakat aynı zamanda "Elit Grup" diye de adlandırılan bir diğer muhalefet kliği daima uzakta durup, olaylara seyirci kalmayı tercih ediyordu. Ali Esat Birol, Ekmel Çetiner, Muammer Baykan, Recai Ergüder, Settar İksel, İsmail Hakkı Tekinel, Kevni Nedimoğlu, Ahmet Dallı, Mesut Erez ve Selâmi Ertem gibi, kendilerinde devlet adamlığı vasfı gören ve, Hükümetin politikasını hafif ve başarısız bulmaktan öteye, Demirelle pek bir ayrılıkları bulunmayan kimselerden meydana gelen bu grup, tutumunu tam olarak ortaya koymamıştı. Zaman zaman Demirele karşı organize edilen ve aşırı sağcı unsurların da dahil olduğu muhalefet hareketlerini destekleyen bu grup, lâiklikle ilgili bir konu çıktığında aşırı sağcılara karşı ve Demirelin yanında yer alabiliyordu. Aradabir çıkarılan "Kabinede revizyon" haberlerinin, kendilerinde Bakanlık şansı gören bu grup mensuplarının muhalefetlerinin sertlik ölçüsünü etkilemediği de söylenemez! Bu grupun, muhalefetini, Bakanlık sandalyalarının yaklaşıp uzaklaşmasına göre ayarladığı bir gerçektir.

Yaklaşan AP Büyük Kongresi öncesinde bugünkü yönetici takımının akıbetini tâyinde bu elit grupun diğer yaylacı unsurlarla işbirliği derecesi önemli rol oynıyacaktır! Bu işbirliği de, AP'linin AKİS'çiye söylediği gibi, ancak bir "kriz"e bağlıdır.

Büyük Kongre, 25 Kasımda toplanacaktır. Bugüne kadar 40'a yakın il kongresi yapılmıştır. Daha, en az 25 kongrenin yapılması gerekmektedir. Bu kongreler tamamlanacak, bu arada, 10 Kasıma doğru, Büyük Kongre öncesindeki en önemli mücâdele safhası olan Temsilciler Meclisi toplantısı yapılacak ve Büyük Kongreye öyle gidilecektir.

Kulağa Küpe...

İşte, bayların antikomünizmi!

Aşağıdaki satırlar vallahi de, billahi de uydurma değildir. Mukaddesatçı Yeni İstanbul gazetesinin 25 Ekim tarihli sayısında, Server Muhsin imzasıyla yayınlanmıştır:

"Şimdi Tiirkiyeye meşru yollardan ve devletin himayesinde, Rusyadan oluk gibi komünizm akmaktadır. Komünist müzisyenler gelmekte, rus ormanlarından toplanan hayvanlarla teşkil edilen sirkler çadır kurmaktadır!"

Hani, komünist propagandasının pek hayvanca yapılanı vardır ama, komünizmle mücadelenin bu kadar hayvanlısı da galiba ilk, bizde görülüyor..

İhsan Gürsan
Gemiyi ilk terkeden

"Kriz" var mı, yok mu?

Bugün, iktidar partisi içinde, bütün muhalif unsurları Demirele karşı birleştirebilecek bir kriz var mıdır? Bu sorunun doğru cevabı, Demirel ve şimdilik onunla beraber görünen takımının akıbeti demektir.

Büyük Kongreye 20 gün kala görünen manzara, böyle bir krizin belirtilerinin mevcut olduğu, fakat iktidar partisinin, kesin şekilde, "büyük bir iç çekişme" içinde bulunduğudur! Bunun özellik taşıyan bir örneği, geçtiğimiz haftanın sonunda Giresunda Milli Eğitim Kültür salonunda geçen olaydır:

Seçim sonuçlan belli olup, Kongre Başkanlığını Demirelin muhaliflerinden Ethem Kılıçoğlunun kazandığı açıklandığında, salon birden karıştı. Kongre Başkanlığına Aydın Yalçını aday gösterenler, seçimde usulsüzlük yapıldığını iddia etmeğe başladılar ve bu, işi şiddetli bir kavgaya götürdü. Yumruklaşanlar, ellerine geçirdikleri eşyaların sağlamlığını partili arkadaşlarının kafasında deneyenler ilgi çekici bir tablo meydana getiriyorlardı. Bu arada Ethem Kılıçoğlu ile Aydın Yalçın da tartıştılar ve birbirlerine epey hakaret ettiler. Bir ara, kavga ve gürültü hafifler gibi oldu. Fakat Aydın Yalçının, kendisinin Genel İdare Kurulu üyesi olduğunu ve bu yetkiye dayanarak olaya el koymak isteğinde bulunduğunu ileri sürmesi, itirazları yeniden şiddetlendirdi. Konuşmak isteyenlere söz verilmemesi ise biraz önceki cümbüşü yeniden başlattı. Bu arada, Ethem Kılıçoğlunun, Bulancak İlçe Başkanı Alâattin Kıroğluna tabanca çektiği iddia ediliyordu. AP Giresun milletvekili ve Millet Meclisi Grup Başkan Vekili Nizamettin Erkmen -kendisi Demirelcidir-, taraftarlarıyla salonu terketti. Neticede karışıklığı, ancak, polisin müdahalesi önleyebildi. Bilanço, 20ye yatan AP'linin yaralanması ve salonun harap olması idi!..

Aynı gün Urfa İl Kongresinde de Balıkesir milletvekili Ahmet İhsan Kırımlı ile Urfa milletvekili Cemal Güven arasında, söz isteme yüzünden bir tartışma olmuş ve çekişme delegelere sirayet ettiği için, salon karışmıştı.

AP - CKMP sürtüşmesi

Aslında bu olaylar ne ilk, ne de sondur. AP kongreleri başladığından bu yana, buna benzer manzaralar Anadolunun çeşitli illerinde cereyan etmiştir. Ama halkoyunun dikkati bu sıralarda CHP Kurultayına çevrildiği için, iktidar partisi içinde cereyan eden mücadele gözlerden uzak kalmıştır. Bunda, AP'lilerin, kendi içlerindeki ahenksizliği açığa vurmamak için büyük itina göstermeleri ve bir dış hedef olarak CHP'nin Kurultayda kabul ettiği "Ortanın Solu" politikasına karşı yalana ve istismara dayanan bir yaylım ateşine girişmeleri rol oynamıştır. Ama, ne kadar saklanmak, istenirse istensin, iktidar partisinde büyük sancılar bulunduğu bir gerçektir. Bunların başında gelen mesele, Elmalı meselesidir. AP'yi seçimlerde desteklemiş olan fanatik dincilerin, Elmalı meselesinden dolayı ne kadar öfkeli oldukları bilinmektedir. Bu konu, çeşitli AP kongrelerinde Demirelin önüne çıktığı gibi, Büyük Kongrede de söz konusu olacaktır. AP'nin milliyetçi-mukaddesatçı kanadında yer alan Demirele muhalif bir milletvekili, Büyük Kongrede bu meselenin mutlaka tartışma konusu olacağını ifade etmiş ve Hükümeti, sevilen din adamlarına baskı yapmakla, dini siyasete âlet etmekle suçlamıştır. Hattâ bir ara, İbrahim Elmalının, AP Büyük Kongresine delege olarak getirileceği ve Demirelin karşısına çıkarılacağı -aday olmasa bile, ağırlık olarak- konuşulmuştur. AP yöneticilerinden Vedat Ali Özkan ise, "Elmalı Büyük Kongreye delege olarak gelebil ir mi?" diye soran AKİS'çiye:

"— Kat'iyen!. O, olsa olsa, CKMP büyük kongresinin delegesi olabilir" şeklinde cevap vermiştir.

Bu, Elmalı meselesinin Büyük Kongrede konuşulmasını istemeyen Demirel taraftarlarının sloganıdır. Onların tezi, Elmalı olayının CKMP'nin tahrikleri ile yaratıldığı ve Elmalının bir CKMP sempatizanı olduğudur. Bunda gerçek payı yok değildir. Gerçekten de, Elmalıyı Diyanet İşleri merkez teşkilâtına getiren, CKMP'li Devlet Bakanı Mehmet Altınsoydur. Gerçi Elmalıyı, teşkilâtın başkanlığına AP Hükümeti getirmiştir ama, bu ilgi çekici din adamının çalışmalarında, CKMP'nin istediği yönde ve AP'yi yıpratıcı şekilde bir renk olduğu gözden kaçmamıştır. CKMP, Elmalı olayının büyümesinde ve Demirel İktidarının bu meselede fanatik dincilere cephe alır gösterilmesinde büyük heves sahibi olmuştur. Fakat şu da bir gerçektir ki, olayın bu kadar büyümesi, CKMP'nin iktidarını aşan bir gücü gerektirmiştir. Bu güç ise, AP'nin aşırı sağ kanadını temsil eden grupların ve basın organlarının gücüdür. CKMP, önümüzdeki AP Büyük Kongresinde bu konunun geniş ölçüde yer almasını ve bu yüzden AP'den kendisi lehinde kopmalar vukubulmasını istemektedir. ..

AP Kadınlar Kongresi
Her kafadan bir ses

Başkanlık sandalyası

Elmalı meselesinin hemen sonrasında ve Büyük Kongre öncesinde durumu etkiliyecek asıl büyük olay ise, Maliye Bakanı İhsan Gürsanın istifasıdır. Bu olay, aslında, Büyük Kongrede dengeyi etkilemek bakımından, -belki- Elmalı meselesini de aşmaktadır. Çünkü, Büyük Kongrede Elmalı meselesi tartışıldığı takdirde, Bilgiç ve aşırı sağın yanında yer alması beklenemiyecek olan gayrimemnun "Elit Grup", Gürsan meselesinde, tam tersine, "Yaylacılar"la -yani Bilgiççilerle- birleşebilir. Gürsan, ötedenberi, bu grupla yakın ilişkiler içindeydi! Şimdi Elit Grupun Kabine içinde temsilcisi sayılabilecek olan bir politikacı, haklı ve vahim sebeplerle, Hükümetten istifa ermiş bulunmaktadır. Bu olayın Büyük Kongre öncesine rastlamasının bir tesadüf olmadığı da belirtilmektedir.

İşte, AP'nin bütün muhalif unsurlarını Demirelin karşısında birleştirebilecek "Kriz", Gürsanın istifasıyla iyice olgunlaşarak patlamışsa, Büyük Kongre umulmadık gelişmelere sahne olabilir.

Epey bir süredir Bilgiçin liderliğinde Büyük Kongre hazırlığı, yapmakta olan Yaylacılar, Gürsanın istifasından sonra, Elit Grup ile işbirliği için temaslarım sıklaştırmışlardır. Buna "cengel atma" da denilebilir. Şu anda hem Yaylacılar ve hem de Demirelciler, Demirele karşı bir genel başkan adayı çıkmayacağını, mücadelenin Genel İdare Kurulunu ele geçirmek için yapılacağını söylemektedirler. Fakat Bilgiçin liderliğinde çalışan Yaylacılar, bu yorumlarına şunu da eklemektedirler:

"— Ama, bilinmez ki!.."

Bu, bir umudun işaretidir. Eğer şartlar doğar ve gayrimemnunlar

birleştirilebilirse, o takdirde Demirele karşı bir aday denenebilir. Bunun için çalışma yapılmaktadır. AP'li basını dikkatle tarayanlar, son günlerde, Demirelin, baraj işlerinden iyi anlamasının memleketi iyi idare edebileceğinin delili sayılamıyacağını, Başbakanın ehliyetsizliğinin anlaşıldığım açık açık yazanlara rastlayacaklardır. Bâbıâlide Sabah gazetesinde geçen hafta Pazartesi günü yayınlanan şu satırlar ilgi çekicidir:

"Demirel ve Hükümeti, Adalet Partisi gücünü ve 'potansiyel' vasatisini ifadede yetersizdir. (..) Demirdin şahsiyetinde, bir 'ideolog', aksiyoncu, kurnaz politikacı veya tecrübeli devlet adamı kabiliyetlerinden hiçbiri yok.(..) Demirel, seneyi aşan iktidarı boyunca iç ve dış politikalarda, ruhî ve maddî ümran bakımlarından hiç bir şey yapamamış, bilhassa her işin başı olarak Hükümete tâbi kuvvetler muvazenesini sağlıyamamıştır. *(..)* Adalet Partisinin elinde bugün, mahkûm Halk Partisinin 'anti tez'i olmaktan başka hiç bir 'avantaj' mevcut değil-."

kongre öncesi durum

Bu kötümserlikte, CHP Kurultayının yeni umut verici bir politikayı yekvücut olarak kabulünün moral bozucu etkisi de vardır. AP'liler, halkoyunda puan toplayan ve kendini yenileyen CHP'ye karşı ne yapacaklarını şaşırmışlardır. Hattâ. Genel Başkan Vekili Talât Asal, Ecevitin iyi niyetle yaptığı "AP'nin, aşırı, sağdaki unsurlarını tasfiye etmesi" ye ortaya yaklaşarak "ortanın sağında bir hüviyet alması" tavsiyesini, "AP sağa gitsin" diye kabul etimiş ve AP'nin sola açılacağını, tam ortaya yerleşeceğini söylemiştir. Solu her gün mahkûm eden bir parti için bu, son derecede eğlenceli bir çelişmedir. AP'ler, CHP Kurultayının etkisinden o kadar kurtulamamışlardır ki, kendi Büyük Kongrelerini daha ilgi çekici hale getirmek için, salon olarak büyük bir kapalı spor salonunu seçmeyi düşünmektedirler. Düşünülen salon, Selim Sırrı Tarcan Salonudur. Eğer kongre bu spor salonunda yapılırsa, seyirciler herhalde güreş ve boks müsabakalarını özlemiyeceklerdir!

Görünen, Büyük Kongrenin ateşli ve özellikle Demirel için heyecanlı geçeceğidir. . Onun lehinde olan tek husus, iktidar partisi mensuplarının "ırmak geçerken at değiştirmek" istememeleridir. Bu, her AP'liye hâkim bir kanı olmasa bile, Demirelin propagandacıları tarafından yaygınlaştırılmaya çalışılmaktadır.

Bir ikinci husus, Demirelin bu kongreye, her şeye rağmen, üstüste iki seçim kazanmış, bir Genel Başkan olarak çıkacağıdır. AP'de -iktidar sorumluluğu sırtında bile olsa- başarının tek ölçüsü seçim kazanmak olduğuna göre, Büyük Kongrede Demirelin başarılı bir Genel Başkan olarak lanse edilmesi kimseyi şaşırtmamalıdır.

İktidar partisinin bu kongrede kendisini toparlıyacağı ve aşırı unsurlarını tasfiye edip, aşırı sağdan ortaya doğru yaklaşarak Anayasa sınırları içine gireceği hususunda beslenen ümitler ise teşhis hatâsından veya iyimserlikten ileri bir anlam taşımamaktadır. Çünkü bu kongre, AP için, kendine şöyle, gerektiği gibi çekidüzen verme kongresi değil, mevcudun mümkün olan kısmını kurtarma ve statükoyu asgari kayıpla koruma kongresi olacaktır.

C. H. P.

Ekibin ilk haftası

Konuşurken gözlerinin içi gülen, kısa boylu, tıknaz, sempatik tavırlı adam, gazetecinin kendisine yönelttiği sorulan dikkatle dinledi, sonra, önündeki kâğıda bazı şekiller çizdi ve kısa bir girişi müteakip şöyle dedi:

"—Biz, çağdaş bir dünya görüşünü savunduğumuza inanıyoruz. 'Birinci Dünya Harbinin sonunda, milletlerin içine düştüğü büyük bunalıma Kurtuluş Savaşımızla nasıl en iyi Örneği verdikse, bugün yapmak istediklerimizle de geri kalmış ve azgelişmiş milletlere yeni bir örnek vereceğiz. Bu örnek iktisadi alanda olacak ve kısa zamanda benimsenecektir.

Şimdi, strateji ve hedefi belli bir plan hazırlıyoruz. Plân, geleceğe

CHP Genel Sekreteri Ecevit
Yollar sıvanıyor

ait çalışmalarımızı kapsayacak ve büyük bir aksiyon içinde bizi başarıya ulaştıracaktır."

Bu konuşma, geçtiğimiz hafta Cuma günü, CHP Genel Merkezinin bir odasında geçti. AKİS muhabirinin sorularını cevaplandıran ve meseleleri bir kurmay ustalığıyla eleştiren adam, CHP'nin yeni Genel Sekreter Yardımcısı ve İzmir milletvekili Dr. Lebit Yurdoğlu idi.

CHP içindeki bir fikir savaşının parti içinde iktidara getirdiği Ecevit ekibinin usta elemanı, AKİS muhabirinin "Geçtiğimiz hafta neler yaptınız ve önümüzdeki günlerde neler yapmayı düşünüyorsunuz?" sorusuna önce kısa ve kesin bir şekilde şu cevabı verdi:

"— Çalışıyoruz.."

Sonra da, yapılan ve aradan çok kısa bir zaman geçtiği için henüz sonuçlanmayan bu çalışmaları anlattı.

Merkez Yönetim Kurulu olarak, aralarında, ihtisasa dayanan bir işbölümü yapılmıştı. Bu, geçen yıllardakinden çok değişik bir anlayışla yapılmış bir işbölümüydü. "Şimdi hedef, Türkiye" görüşüne, inancına uygun olarak, Yönetim Kurulundan 6 kişi, teşkilât ve Seçim işleriyle görevlendirilmişti. Bunlar, Genel Sekreter Yardımcısı Lebit Yurdoğlu, Hüdai Oral, Mustafa Ok, Muammer Erten, Mehmet Delikaya ve Selâhattin Hakkı Esatoğlu idi. CHP içindeki yeni hareketin ve yurt çapındaki yeni uyanışın Öncülüğünü yapan kişilerden kurulu ekibin ilk işi, Türkiyeyi çalışma bölgelerine ayırmak oldu. Hüdai Oral Ankara, Bolu, Çankırı, Kastamonu, Sinop, Zonguldak, Sakarya, Kocaeli, İstanbul, Kırklareli, Tekirdağ ve Edirneyi üzerine aldı. Mustafa Oka Eskişehir, Bilecik, Kütahya, Afyon, Uşak, Bursa, Balıkesir, Çanakkale, İzmir, Manisa, Aydın, Denizli, Muğla, Isparta, Burdur ve Antalyayı içine alan bölge verildi.. Muammer Ertene Amasya, Tokat, Samsun, Ordu, Giresun, Trabzon, Rize, Artvin, Kars, Ağrı, Erzurum, Gümüşhane, Erzincan, Sıvası içine alan bölge düştü. Adana, İçel, Hatay, Gaziantep, Marâş, Adıyaman, Malatya, Mardin, Diyarbakır, Elâzığ, Tunceli, Bingöl, Muş, Van, Hakkâri, Siirt, Bitlis illerinden ibaret bölge ise, Mehmet Delikayanın sorumluluğuna devredildi. Selâhattin Hakkı Esatoğlu Konya, Kırşehir, Nevşehir, Niğde, Kayseri, Çorum ve Yozgatı üzerine aldı. Genel Sekreter Yardımcısı Lebit Yurdoğlu ise bu ekibe başkanlık edecek ve çalışmaların organizasyonunu yapacaktı.

Dr. Lebit Yurdoğlu
Teşkilâtın nabzı etinde

Yeni hedef: Türkiye!

Tespit edilen bölgelerdeki teşkilât ve seçim çalışmalarını üzerine alan Merkez Yönetim Kurulu üyeleri, gerek kendi aralarında ve gerekse Merkezle tam bir ekip çalışması yapacaklardır. Önümüzdeki haftanın sonunda başlaması muhtemel bölge toplantılarına o bölgenin milletvekili ve senatörleriyle teşkilâtçılar da katılacaklardır. Bu toplantılarda, artık tartışması bitmiş olan "Ortama Solu" görüşü tekrar tekrar işlenecek ve bu konuda belli çevreler tarafından CHP'ye yapılan saldırılar cevaplandırılacaktır. Genel memleket sorunları, bu toplantıların ağırlık noktasını teşkil edecektir. Toplantılar, genel plânı ve Meclis çalışmalarım aksatmıyacak şekilde ayarlanacaktır.

Ecevit ekibi, Genel Merkezle teşkilât ilişkilerinde de yeni bir görüş getirmiştir. Bu, "Merkeziyetçiliğe paydos! "dur. Genel Merkez, teşkilâtla ilgili çalışmalarında, bölgenin milletvekili ve senatörleriyle mahallî teşkilât yöneticilerinin de görüşlerini almayı prensip olarak kabul etmiştir. Genç ekip, teşkilâttan kopmamaya ve kendilerini başarıya götürecek o geniş kadroyu, her ne şekilde olursa olsun, ihmal etmemeye kararlı görünmektedir.

"Halk için, halkla beraber, halka yükselmek" parolası ile işbaşına gelen yeni hareketçiler, bir yandan teşkilâtla en geniş şekilde işbirliği yaparlarken, bir yandan da, Ortanın Solunun samimi savunucuları oldukları Kurultayda görülen genç partililere önemli görevler vereceklerdir. Ayrıca, Gençlik ve Kadın Kollarının çalışmalarıyla "halk gönüllüleri" denilen ekipler kurulacak ve üniversitelerde da "ileri Türkiye grupları" teşkil edilecektir. Bunlar, Ortama Solu görüşünün öğretmenleri olacaklar ve bu görüşü çevrelerinde yaymaya, anlatmaya gayret edeceklerdir. Bu ekiplerin yapacağı görevler, Genel Merkez tarafından hazırlanmakta olan plânda geniş şekilde tesbit edilecektir. Kısacası, Genel Merkezin devrimci yöneticileri, Kurultaydaki zaferlerinden sonra kendilerine ikinci hedef olarak Anadoluyu seçmişlerdir. Büyük bir dinamizm ve inançla bu hedefe doğru ilerleyeceklerdir.

Sağın telâşı

C.H.P'nin genç ülkücüleri, bu yeni devreye hazırlanırlarken, geçtiğimiz hafta, AP'nin kalemşörleri, bu genç kadroya saldırıya başladılar. "Asıl curcuna şimdi başlıyor", "CHP kaynıyor" gibi hiçbir esasa dayanmıyan sözlerle ortalığı karıştırmaya çalıştılar. Bir takım düzme haberler ve demeçlerle, kamuoyunda, CHP'nin dağılmak, bölünmek üzere olduğu izlenimi yaratılmak istendi. Halbuki kervan yürüyordu.

Yeni ekip, seçildikten sonra çeşitli çevrelerden binlerce tebrik ve başarı telgrafı almıştır ve hâlâ da almaktadır.

Geçtiğimiz hafta Cuma günü, C. H.P. Genel Merkezinde cereyan eden bir olay ise, Genel Başkan İsmet İnönünün, Kurultay sonrası, Ortanın Solu için söylediği "Bu iş tuttu" sözünü doğrulamaktadır. Bağımsız Denizli milletvekili Muzaffer Karan, CHP'ye girmiştir. Giriş beyannamesi Genel Sekreter Bülent Ecevit tarafından imzalanan Karan, bu münasebetle düzenlenen mütevazı törende, CHP'ye giriş sebebini şöyle açıklamıştır:

"—27 Mayıs Anayasası, gerçek Atatürkçülüğü yansıtan ve halkçı devletçiliği, devrimciliği sosyal demokrasi anlayışı içinde, günümüzün sosyal ve ekonomik koşullarına göre uygulamak isteyen bir Anayasadır. XVIII. Kurultayında CHP, Ortanın Solu görüş ve inanışı ile, bu Anayasaya sahip çıkan tek parti olmuştur. Bu sebeple CHP'ne katılmış bulunuyorum."

Yeni ekibin ilk haftası hazırlık haftası oldu. Gelecek haftalar ise hareket haftası olacaktır.

Yeni hareketçilerin defalarca ilân ettikleri antı emperyalist ve anti-feodal görüşlerini benimseyen pek çok aydının da önümüzdeki günlerde Ecevitin yanında yer alacakları rahatlıkla söylenilebilir.

Bu arada, Ortanın Solu uygulamasının bir "burjuva revizyonizminden ileri gidemiyeceği"ni iddia eden bir görüş de tarafsız aydınlarca "dar bir particilik anlayışı" şeklinde nitelendi.

Bütün bunlar olur ve CHP'nin genç, devrimci yeni kadrosu hakkında herkes meşrebine uygun sözler ederken, bu kadronun lideri Genel Sekreter Bülent Ecevit bir basın toplantısı yaptı. Geçtiğimiz hafta Perşembe günü, Parti Meclisi salonunda yapılan basın toplantısına 50'yi aşkın gazeteci katıldı. Ecevit, iki saat süren basın toplantısında çeşitli memleket sorunları hakkındaki görüşünü açıkladı, kasıtlı sorulduğu ilk anda anlaşılan ve soru sahibi tarafından da banda alman en ipe sapa gelmez soruları en açık ve samimi şekilde cevaplandırdı. Ecevit burada özetle şöyle dedi:

CHP Genel Merkezi

Yeni ekip, yeni hava

"— Ortanın Solu üç ayda CHP içinde nasıl bir teşkilât haline geldiyse, üç yıl içinde de, yurt ölçüsünde demokratik bir halk hareketi haline gelecek ve bu hareket CHP'ni iktidara' getirecektir. Ortanın Solu felsefesi bir fildişi kule felsefesi değildir, bir halk felsefesidir."

XVIII. Kurultay CHP de devrimci hareketin, çevreden merkeze doğru da güçlü bir şekilde işlemekte olduğunu ortaya çıkarmıştır."

Ecevit bu arada, AP'yi de ortanın sağında yer almaya, böylece, sağda ve solda meydana getirilecek iki duvarla aşırı akımların önlenmesine davet etti. Gayet akıllıca ve samimi olarak yapılan bu teklifin şu sırada "türlü çeşitli" işlerle meşgul ve fakat, ortaya hiçbir şey Koyamadığı için de ne yaptığı pek bilinmeyen Bay Olay tarafından nasıl karşılandığı merak konusudur.

Türk - iş

Düşman kardeşler

Düz siyah saçları itinayla taranmış, neftî elbiseli, uzun boylu, sportmen yapılı adam, etrafını saran işçi grupuna, kapının sağ yanındaki sadalyalardan birine oturmuş, eli bastonlu, beyaz dökük saçlı adamı göstererek:

"— Şu adama bakın, allahaşkına!" diye başladı ve ağır sözlerle ithamlarına devam etti.

Sonra, sinirli bir şekilde, çıkış kapısına doğru yürüdü. Tam, biraz önce gösterdiği adamın önünden geçerken durdu, onu şöyle, tepeden tırnağa -anlamlı bir şekilde- süzdü ve gözlerinin içine bakarak:

"— Biraz önce, mikrofon başında beni dergâhına aldığını söylüyordun. Behey fermansız, söyle bakalım; ben senin dergâhına ne zaman girdim?.. Dünyada senin kadar uydurucu biri daha olacağını sanmam. Hep böyle konuşuyorsun!.. Burada beni de, seni de tanıyanlar var gerçi. Ama, ikimizi tanımayanlar da olabilir. Onlar ne der?" diye ekledi.

Bununla da yetinmedi, bastonundan kuvvet alarak doğrulmağa çalışan beli korseli, kırçıl bıyıklı, dö-

kük saçlı adama, âdeta tehdit edercesine,

"— Bana baksana!.. Ben hayatta oldukça, sana sendikacılık yaptırmıyacağım! Seninle mücadele edeceğim! Beni her zaman ve her yerde karşında bulacaksın. Şunu da söyliyeyim ki, Demirsoyu destekliyeceğim, Türk-İşe girmene engel olacağım. Bunu bilmiş oll" dedi.

İlk bakışta, bu iki kişinin, kozlarını paylaşmaya hazırlandıkları havasım veren olay, geçtiğimiz haftanın başındaki Pazar günü, saat 15.30 sıralarında, Beşiktaş PTT binasının altındaki Çam Düğün Salonunda geçti. Düz siyah saçlı adam, Türkiyenin en güçlü -12 milyon lira bütçeli- sendikalarından Petrol-İş Sendikasının Başkanı Ziya Hepbirdi. Sert suçlamalara hedef olan eli bastonlu, beli korseli, dökük beyaz saçlı adam ise, 28-29 Nisan 1960 olaylarından sonra ve 27 Mayıs Devriminden sadece 16 gün imce Menderese "100 bin işçimle arkanızdayım. Emrediniz, sokaklarda dolaşan çapulcu alayım darmadağın edeyim" şeklinde bağlılık telgrafı çekmiş olan Nuri Beşer idi. Henüz sekiz aylık AP Zonguldak milletvekili iken, Anadolu Klübünde Türk Ordusuna hakaretten, önce, eski bir subay olan Selâhattin Babüroğlunun yumruğunu suratına yiyen, sonra da, milletvekilliğinden kovulup, Ankara Cezaevinde hapis, Tatvanda sürgün cezasına çarptırılan Nuri Beşer, elbette ki geçmişten ders alacak bir insan olamazdı. Birşeyler yapacak, olaylardan almış olduğu ters yönlü tecrübelerden faydalanacaktı.

Nuri Beşer

"Hatırla mâziyi..."

Alicengiz oyunu

Nitekim, Ziya Hepbirin suçlamalarına hedef olduğu günden bir gün önce Likat-İşe -Türkiye Liman ve Kara Tahmil Tahliye İşçileri Sendikası- üye olan Nuri Beşer, o gün, bu sendikanın genel kongresinde, içindeki bütün kurtlan dökmek fırsatını buldu. Uzun süredenberi ismi etrafında dolaşan söylentileri de bu kongrede açığa vuran Beşer, açık açık, Türk-İş yöneticilerine savaş açtığını ilân etti. Ziya Hepbiri, yurdun dörtbir tarafından gelmiş olan 88 delegeye, âdeta kendisinin bir 'çömez"i gibi göstermeye çalıştığı için Hepbir tarafından azarlanan Beşer saatlerin 14.05'i gösterdiği bir sırada, mikrofon başına geçerek:

"— Ben Türk-İşin tapusunu vermedim. Sadece bir nöbet devrettim. Şimdi bu nöbete talibim ve döneceğim. Türk-İş Başkanlığına namzet oluyorum" dedi.

Dört yıldanberi, her türlü medeni hakları elinden alınmış olan Beşer, "Cevdet Sunayın 5 Ağustos gecesi imza ettiği Af Kanunu ile Nuri Beşer 1960 yılına dönmüştür" diyerek başladığı bu konuşmasında, Edirneden Hakkâriye kadar bir gezi yapacağını, bu gezinin masraflarım da sendikalardan alacağım söyledi! Salondaki delegelerin çoğunluğunu tesir altına almakta da gecikmedi ve Türk-İşe dönebilmenin ilk adımı olan delegelik şansını da, bir gün soma seçilmek suretiyle elde etti!

Hiç yer! yokken. 28-29 Nisan olaylanm tasvip etmediğini, fakat 27 Mayısın münakaşasını yapmak istemediğine de konuşmasında belirten Nuri Beşerin, aslında, türk işçisine alicengiz oyunu oynamağa başladığım, birkaç uyanık sendikacının ötesinde, kimse fark etmedi.

Yaklaşan festival

Nuri Beşerin İstanbulda üç aydanberi fasılasız olarak sendikalarla yaptığı temaslar dikkati çekmekteydi. Eski Genel Sekreteri Mehmet Ali Sarının Likat-İş Sendikasında Türk-İş Kongresine delege seçildiğine göre, Mart ayında yapılan Türk-İş Kongresini, daha önceden, olağanüstü kongreye götürmek için, İstanbuldaki büyük sendikaları kandırmaya çalıştığı bilinmekteydi. Seyfi Demirsoy Amerikada gezide -Beşerin deyimiyle "Miamide keyfinde"- iken, Türk-İşi ele geçirmek istiyordu. Ama, evdeki hesap çarşıya uymadı. Onun bu oyununu sezen ve bir zamanlar en yakın dostu olarak bilinen Petrol-İş Başkanı, kendisine cephe aldı. Türk-İş ile hiç geçinemiyen Müskirat Sendikası bile Beşere rest çekti.

Nuri Beşer, özlemini çektiği DP devrini işçiler arasında geri getirmek ve eski İkbal günlerine dönmek sevdasından vazgeçmiş değildir. O, şimdi -Pazar günki kongrede de söylediği gibi- umudunu Anadoludaki sendikalara bağlamıştır. Pek yalanda "vefa borcunu ödeme" maskesi altında, Anadolu sendikalarını gezecek ve onları Türk-İş aleyhine kışkırtacaktır. Üç ay önce, Liman-Dok Sendikasında, mubayaa işlerine bakmakta olduğu görevden esrarengiz bir şekilde uzaklaştırılan Nuri Beşer, Türk-İşin ensesinde bir çıban olma yolundadır. Türk-İş yönetitilerinin -Genel Sekreter hariç- Amerikada oluşu, şimdilik, Beşerin en büyük avantajıdır!

Ziya Hepbir

"Dinsizin hakkından.."

V

Eskişehirdeki dramatik gece — Menderes kaçıyor — Kütahyadaki tevkif — iki uçak ve iki emanet — Menderes Harp Okuluna mutfak kapısından sokuluyor — Bir İçişleri Bakanı ve bir Valinin hikâyesi — İhtilâl kimin eseridir?

Adnan Menderes 27 Mayıs sabahı Türkiyede bir askeri ihtilâl olduğunu radyodan veya kendisini tevkif eden subaylardan öğrenmedi. Demokrat Büyükler içinde bir odur ki hadiseyi önceden haber aldı ve bir şeyler yapmak istedi. İhtilâl Bayar için de, Koraltan için de sürprizdi. Bunun sebebi, harekâtın Ankarada başlamış olmasıdır. Buna mukabil Menderes Başkent dışında, Eskişehirde olduğundan Ankarada "bir şeylerin cereyan ettiği" kendisine telefonla bildirildi.

Menderes 26 Mayısı 27 Mayısa bağlayan geceyi Şeker Fabrikasının misafirhanesinde geçirdi. O seyahatte yanında bir Bakan -Hasan Polatkan- ve yirmiden fazla milletvekili vardı. Oldukça geç saatte odasına çekildi. İçkili ve sinirliydi. Zaten o tarihlerde Menderes normal bir Başbakan olmaktan çıkmıştı. Astığı astık, kestiği kestikti ve artık kanun oydu. Onun iki dudağı arasından, çok zaman düşüncesizce fırlayan bir emir derhal yerine getiriliyor ve hadiselere yön veriyordu. Menderes Ordunun kendisiyle birlikte olmadığı iddialarını Muhalefetin maksatlı bir yalanı sayıyor ve askeri bir darbe beklemiyordu. Yakınları da aynı fikirdeydiler. Meselâ iki gece evvelki ziyafette cereyan etmiş bir hadise Başbakanın bu fikrini kuvvetlendirmişti. Şeker Fabrikasındaki ziyafette Hava Kuvvetleri Hastahanesinin bir doktoru, Albay Necdet Ayla bir konuşma yapmış, dostluk ve sevgiden bahsetmiş, Menderese bir beyaz çiçek vererek onu iki yanağından öpmüştü. Başbakan buna çok sevinmiş, içlenmiş, o da Albayı kucaklamıştı. İşte, bakınız, subaylar tarafından ne kadar seviliyordu! Halbuki aynı yemekte kuvvet sahibi komutanların hangi ruh haleti içinde olduklarım ve ziyafeti nasıl, bir bahane uydurup terkettiklerini anlatmıştım.

Menderesi tevkif etme kararım veren ve bunu, radyodan ilk anons geldiğinde yapacaklarım tesbit eden subaylar sabahın ikisine katar Muhsin Baturun evinde beklediler. İkide evden çıktılar, çeşitli vasıtalarla ve arka yollardan geçerek askerî hava alanına geldiler. Orada, Albay Azaklının odasına girdiler. Albay Azaklının odasında radyo ve şehir telefonu vardı. Odada bir kaç saat, eşine ancak filmlerde rastlanan bir hava esti. Herkes Heyecanlı ve sinirliydi, fakat bunu belli etmek istemiyordu. Subaylar bazen, hiç bir şey yokmuş gibi birbirlerine takılıyorlar, şakalaşıyorlar, sonra odayı dakikalar süren bir sessizlik kaplıyordu. Bazısı manevra elbiselerini giymişlerdi. Hepsi üniformalı ve silahlıydı. Saatler geçmek bilmiyordu. Sigara dumanı küçük odayı göz gözü görmez hale sokmuştu.

Subaylar saat üçte bazı sondajlar yaptılar. Askeri telefon hattı üzerinden Hava Kuvvetleri Komutanlığım aradılar, fakat bir cevap alamadılar. Biraz sonra şehir telefonuyla İstanbulda akıllarına gelen bir numarayı istediler. Santral, muhtelif güzergâhlar üzerinden İstanbulu aradığı halde irtibat sağlayamadığım bildirdi. İhtilâlciler sevindiler. Demek ki bir şeyler oluyordu. Bir yandan da radyoda, mütemadiyen Ankarayı ve İstanbulu arıyorlardı.

Eğer o sabah bir hareket olmasaydı bu subaylar evlerine dönecekler ve yıpratıcı bir gece yanlarına kâr kalacaktı. Her halde, hareketi başlatmak için Menderesi onlar tevkif etmeyeceklerdi.

İstanbul radyosunun çalışmaya başladığı, saat üçbuçukta belli oldu. Ancak, daha bir anons yoktu. Odada heyecan son haddini bulmuştu. Bütün hazırlıklar tamamdı ve silahlarını takmış genç subaylar da, birliklerde emir bekliyorlardı. Saat 4.16'da radyo "Kâtibim" sinyalini vurmaya başladı.

Bu sırada İstanbulda da dramatik anların yaşanmakta olduğunu Eskişehirde subaylar bilmiyorlardı. Orhan Erkanlı tanklarını alıp çıkmış ve Radyoevini sarmıştı. Onlar da Ankara radyosunun vereceği sinyali bekliyorlar, fakat bu sinyal bir türlü gelmiyordu. Ancak onlar, Eskişehirdekilerin aksine, bir hareketi İstanbulda başlatacak hazırlıklara sahiptiler. Her halde Erkanlı, tanklarıyla, hiç bir şey yokmuş gibi tekrar kışlasına dönecek değildi. Nitekim saat dörtbuçukta, İstanbul beklenen işareti verdi. Daha "Dikkat" kelimesini duyar duymaz Eskişehirde, Azaklının odasındaki subaylar sevinç gözyaşları içinde birbirlerine sarıldılar, derhal dışarı fırladılar. Otomobillerine atlayarak alanın diğer tarafında bulunan erat karargâhına

gittiler. Oradan, genç subaylar komutasındaki Dirlikleri tutulması gereken noktalara ve Menderesi tevkif için Şeker Fabrikasına gönderdiler. Fakat, kuş uçmuştu.

Menderese ihtilâlin haberi, saat üçbuçuk civarında verilmiştir. Menderes derhal kalkmış, Polatkanı ve maiyetini uyandırmış, bir şeyler olduğunu bildirerek hazırlıklı bulunmalarını emretmiştir. Maiyeti ve polisler otomobilleri hazır etmişlerdir. Menderes Valiye telefon etmiş ve hemen vilâyete gelmesini istemiştir. Kendisi de, daha Albay Azaklı ve arkadaşları harekete geçmeden vilâyete gitmiştir. Vali de oraya koşmuştur. Menderes Valinin yanından, Garnizon Komutanı Bediî Kireçtepeye telefon etmiştir. Fakat bu sırada Ağası Şen ve arkadaşları Kireçtepenin evine gitmişler, onu uyandırmışlar, askerî harekâtı haber vermişler, buna katılmasını ondan istemişlerdir. Tabii, silahlarını çekmiş olarak. Kireçtepeden talepleri, bir general olarak Eskişehirde idareye el koymasıdır. Menderesin telefonu, işte böyle heyecanlı bir şurada gelmiştir.

Telefona General Kireçtepe değil, Ağası Şen cevap veriyor. Konuşan, Menderes adına Hasan Polatkandır. "Paşa orada mı?" diye soruyor. Şen "Yok" diyor. Arkadan ikinci bir telefon geliyor. Arayan Validir. Kireçtepeye, derhal vilâyete gelmesini bildiriyor. Kireçtepe ihtilâlin başladığını, Silahlı Kuvvetlerin memlekette idareye el koyduklarını söylüyor ve Validen o, karargâha gelmesini istiyor. Vali gelmiyor. Bu sırada Albay Azaklının komutasındaki genç subaylar, Menderesi tevkif etmek üzere Şeker Fabrikasına gitmişler, fakat onu orada bulamamışlardır. Bunun üzerine vilâyete koşmuşlardır.

Menderesin vilâyetten arattığı generallerden biri havacı Bedii Kireçtepedir. Bir de karacı general vardır : Yurtiçi Bölge Komutanı Hakkı Önel. O, kendi halinde ve etliye sütlüye karışmayan, aldığı emirleri yerine getiren bir subaydır. Kireçtepenin aksine, Önel, harekâttan hiç haberi bulunmadığı için Menderesin emirlerini bir "Başbakan emri" olarak kabul ediyor. Yurtiçi Bölge Komutanı bu vaziyeti alınca Menderesle arkadaşlarının yüreklerine biraz su serpiliyor. General Önelin karargâhı Yıldıztepededir. Menderes ve kafilesi doğruca oraya gidiyorlar. General Önel de kendi vasıtasını hazırlatmıştır. Eskişehir tehlikeli bulunuyor. Kütahyaya gidilmesi kararlaştırılıyor. Öne, Generalin forslu paneli geçiyor. İçinde Menderes, Polatkan ve Önel vardır. Onu, Maliye Bakanının resmî arabası takip ediyor, ona Menderesin yanına aldığı iki milletvekili, emekli general Tahsin Yazıcıyla Zihni Üner biniyorlar. Sonra Başbakanın Özel Kalemi ve polisler. General Önelin sağladığı, silahlı bir manga da er. Kütahya istikametinde yola koyuluyorlar. Menderes daha önce, Kütahyanın D.P. li Belediye Başkanını aramış, ona Kütahyaya geleceklerini, halkı hazırlamasını bildirmiştir.

Menderesin sivillerle ilgisinin kesilip tamamile askerlerin eline geçmesi hadisesi Kütahyada oldu. D.P. Genel Başkanı orada bir halk mukavemet hareketi hazırlayabilir, kaçıp kurtulabilir miydi? Sanmıyorum. Bir defa, halk her yerde son derece pasifti ve belki bir avuç D.P. militanının dışında, herkes hareketi tutuyordu. Sonra, Menderes o adam değildi.

Menderesi tevkifle görevli grup vilâyetten sonra Yurtiçi Bölge Komutanlığına geldiğinde Başbakanı orada da bulamıyor ve durum, hava karargâhına bildiriliyor. Hava karargâhından, konvoyun tesbiti için derhal bir kaç jet uçuruluyor. Jetler arabaları, Kütahyaya on dakika mesafede yakalıyorlar ve bunu karargâha haber veriyorlar.

Kütahyadaki hava birliği Hava Er Eğitim Tugayıdır. Tugayın başında Albay Süleyman Demet vardır. General Süleyman Tulgan Eskişehirden Albay Demeti arıyor, ona ihtilâli haber veriyor ve Menderesi tevkif etmesini emrediyor. "Başbakanı kaçırırsan seni kurşuna diz-

diririm. Gözünü dört aç!" diyor. Halbuki bu Sırada Albay Demet, bambaşka bir sebepten yollara düşmüştür bile..

Menderes, Eskişehirden niçin Kütahyaya geçmiştir? Bir düşüncesi, oranın koyu Demokrat bilinmesidir. D.P. Genel Başkanı kendisini halka müdafaa ettirecektir. Ama asıl, İkinci Ordunun bölgesine sığınmak Menderese daha emniyetli gelmiş olabilir. O sıralarda Kara Kuvvetleri Komutanlığında Cemal Gürsele vekâlet etmekte olan ikinci Ordu Komutanı Orgeneral Suat Kuyaş Demokrat liderlerin tam itimadına sahip bir komutandır.

Albay Demete Menderesle ilgili haberi ilk yeren, Kütahyanın Demokrat Belediye Başkanı olmuştur. Belediye Başkam, aldığı emir üzerine karşılama töreni tertiplemenin ve halkı sokağa çıkarmanın gayreti içindedir. Albaya telefon ettiği zaman, saat henüz yedi olmamıştır. Albay radyoyu dinlemediğinden hadiselerden habersizdir. Traş olup sokağa çıktığında, niyeti Menderesin karşılanması hazırlıklarına katılmak, işin askerî tarafım düzenlemektir. Fakat kapının önünde Merkez Komutanına rastlıyor ve radyoyu dinlemiş olan ondan, Silâhlı Kuvvetlerin idareye el koymuş olduklarını öğreniyor. Derhal arabasına atlıyor ve Tugaya çıkıyor. Niyeti oradan bir tabur almak ve Eskişehir yolunu tutmaktır. Tugaydan ayrılıp emir subayı ve talimgah taburu komutanıyla birlikte Hükümet Konağının önüne geldiğinde Menderesin kafilesi de kargıdan görünüyor. Bu, tam bir tesadüftür. O gün Vali Kütahyada değildir. Belediye Başkam Menderesin geleceğinden Vali Muavinini haberdar etmiştir. O, Hükümet Konağındadır. Menderes ve arkadaşları arabalarından iniyorlar, Hükümet Konağına giriyorlar, Volinin odasını astırıyorlar. Albay Demet de, ne yapacağını bilemez halde onları takip ediyor. işte bu sıradadır ki Albay Demet merdivenaltındaki telefon santralından acele çağırılıyor. Arayan General Tulgandır. General Tulgan Menderesin tevkifi emrini o zaman veriyor. Albay Demet itaat edecektir.

Bu esnada Menderes Valinin odasında, Vali Muavininden haberleri sormaktadır. Vali Muavini elindeki ince, pembe kâğıttan, aldığı bir emri okuyor. Bu emir, Eskişehirdeki karargâhtan Kütahya, Afyon ve Uşak valiliklerine verilmiş olan emirdir. Emirde sabık Cumhurbaşkanı Bayar ile diğer D.P. erkânının Ankarada tevkif edildikleri, Hükümetin kaçtığı bildirilmekte ve nerede görülürse, askeri kuvvetler gelinceye kadar zor kullanılarak tevkif edilmesi istenilmektedir. Menderes sararıyor ve "Hükümet biziz" diyor. Ne yapacağını bilmez haldedir. Hareket mevzii bir darbe teşebbüsü müdür, yoksa duruma hâkim olmuş bir ihtilâl mi? Her halde, o an Kütahyadaki durum bu İhtimallerin ikişini de hatıra getirmektedir. Menderes Zihni Ünere bazı civar vilâyet valilerini aramasını söylüyor. Civar vilâyet valileri ve koyu Demokrat bilinen Vilâyet valileri.. Fakat bu sırada Albay Demet odadan çıkıyor ve telefon santraline bu valilerden hiç birini bağlamamasını emrediyor. Tekrar odaya dönüyor.

Radyodan durumu öğrenen subaylar teker teker görevleri başına gelmektedirler. Herkes harekete katılmaktadır. Radyo bir anons yapmıştır ve Türk Silâhlı Kuvvetlerinin tamamı, önceden hiç bilgisi olmadığı halde, bir tek vücut gibi, meşkûk bir "Millî Birlik Komitesi" nin emrine uymuştur. Küttahyada bu emre uyanlardan biri de Binbaşı Selahaddin Ünaldır. inzibatları harekete geçirmiş, Hükümet Konağına gelmiştir. Bu, Albay Demetin eline geçen ilk kuvvettir. Fakat bu kâfi değildir. Tam emniyet için taburun gelmesi lâzımdır. Bir kısım sivil Demokratların harekete geçmesi, Hükümet Konağının basılıp Menderesin elden alınması mümkündür. Albay Demetin bilmediği, Menderesin polislerinin de dişlerinden tırnaklarına silâhlı olduğudur. Nitekim Muhsin Baturla arkadaşları gelip te Başbakanı teslim aldıklarında bu polisleri aratacaklar ve bunların üzerlerinden âdeta tam bir cephanelik çıkacaktır. Buna rağmen şaşkınlık hiç bir hadiseye zaman bırakmıyor.

Tabur görünmeyince Albay Demet Menderese şöyle diyor :

"—Beyfendi, hava alanına gidelim, Tugay Karargâhında her türlü emniyet içinde istirahat ediniz.."

Menderes hiç itiraz etmiyor, yanındakilerle beraber bu tavsiyeye uyuyor. Hükümet Konağından çıkılıyor. Öndeki panele bu defa Menderes, Polatkan, Tahsin Yazıcı, Albay Demet ve Binbaşı Ünal biniyorlar. Albay Demetin emir subayı Menderesin polislerini yanma alıyor. Menderes kuzu kuzu. Tugay Karargâhına geliyor. Bu, sivillerle ilgisinin kesilip askerlerin muhafazası altına girdiği andır. O andan itibaren bir mukabil halk hareketinin tertiplenmesi, hatta düşünülmesi bahis konusu değildir. Albay Demet Menderese duyurmadan, emir subayına, Eskişehire bir telsiz göndermesini bildiriyor: "Hava Kuvvetleri Komutanlığı - Eskişehir - Menderesi derhal tevkif ettim. Emirlerinizi Albay Demet".

Bu sırada saatler sekizbuçuğu göstermektedir.

Albay Demet bu telsizi çektikten sonra Menderesin yanına dönüyor. Menderes bir acı kahve bulunmasını istiyor. Kahve söyleniyor. Bu sırada meşhur tabur, 350 erle gelebilmiş ve karargâhı sarmıştır. Etrafta, Menderesin tevkif edildiğini belirten işaretler vardır. Erlerin ayak seslerini duyan Başbakan kalkıp pencereden bakıyor. Manzarayı görüyor. Sonra yerine dönüp oturuyor. Sinirli bir tarzda ayak ayak üstüne atıyor. Polatkana diyor ki :

"—Vaziyeti bir görüşelim. Durum nedir? Evvela sana soruyorum, sen söyle.."

Maliye Bakanı için durum açıktır : Ankarada bir kaç çapulcu Radyoevini basmış, bir ihtilâl beyannamesi yayınlamıştır. Bununla bir ihtilâl yapılmamaktadır, bir ihtilâl başlatılmak istenilmektedir. Yoksa bütün memleket sükûnet içindedir ve biraz sonra her şey düzelecektir. Kafilenin yoluna devam etmesi lâzımdır.

Bu sözlerden çıkan mâna, Eskişehirden ayrılmdığında seçilen asıl hedefin Kütahya olmadığıdır.

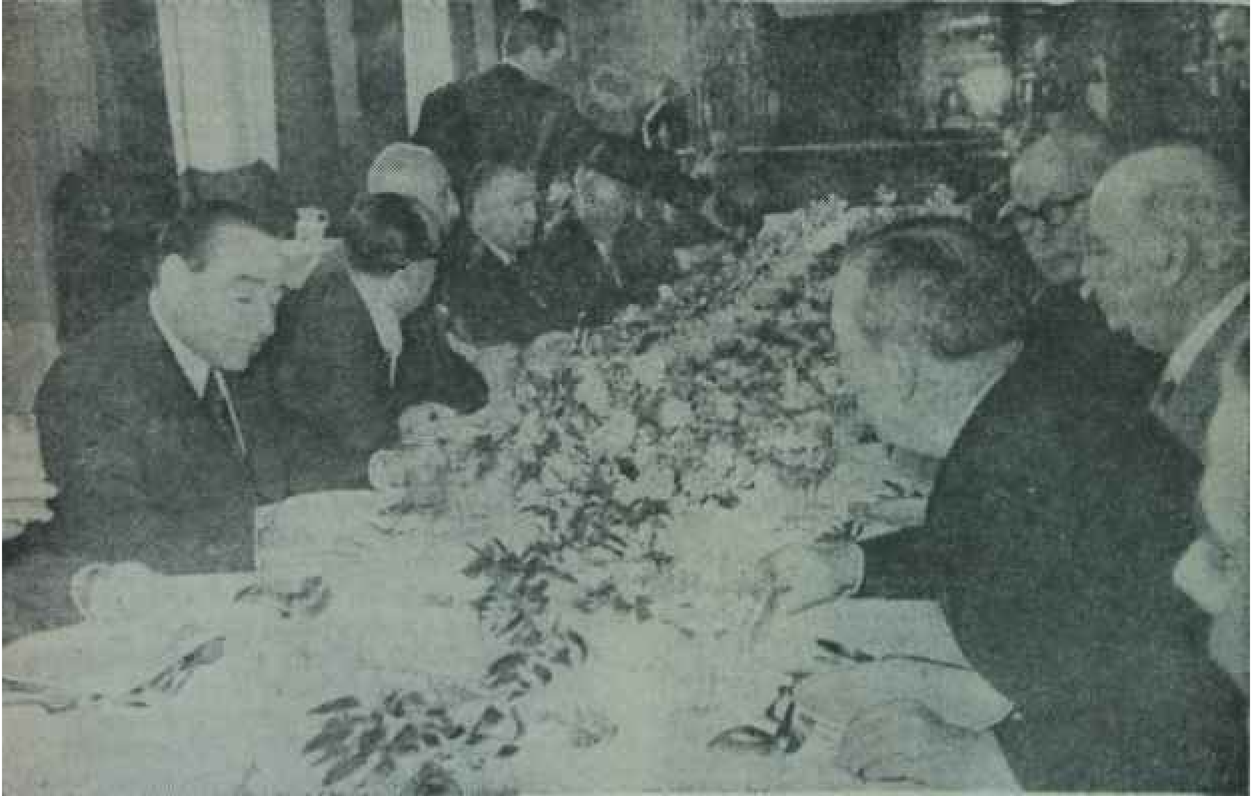
Menderes aynı soruyu Tahsin Yazıcıya ve Zihni Ünere yönelttiğinde onlar da aşağı yukarı aynı fikirleri söylüyorlar. Fakat Menderes, yanındakilerden çok daha akıllıdır. Memleketteki durum ne olursa olsun şimdi kendisi askerlerin elindedir ve askerler, bulunduğu binayı sarmışlardır. Bir albay her şeye hâkim görünmektedir. Yola devam edilmesini o bırakacak mıdır? Menderes Albaya dönüyor ve gözlerinin içine bakarak :

"—Albayım, bize karşı senin durumun nedir? Açıklar mısın?" diye soruyor.

Zira Albay Demet, o ana kadar hiç bir vaziyet belli etmemiştir. Hep, Başbakanı koruduğu havası içindedir. Durumunu ilk defa şöyle açıklıyor :

"—Beyfendi, bütün yollar kontrol altına alınmıştır ve birlik ateş etme emri almıştır. Yola çıktığınız takdirde jetler de bu ateş hattında sizi. takip edip ateş açacaklardır."

Menderes tam tatmin olmamıştır. Kütahya yolunda jetler kafilenin üzerinden uçmuşlar fakat ateş etmemişlerdir.

On saat evvel kükreyen bir aslan, on saat sonra süt dökmüş bir kedi! Bu, 26 Mayısı 27 Mayısa bağlayan gece Adnan Menderesin kaderi oldu. İktidarının son akşamı ne derece ölçüsüz taşkınsa, tutukluluğunun ilk sabahı o kadar perişandı. Geceki ziyafette, çok ziyafette yaptığı gibi bütün ölçüleri kaçırıp kendi sözlerinin esiri olmuştu. Ertesi gün, öteki uçta bitkin ve korkaktı. Ölçülü adam olmak örneğini Bayar, cesur adam olmak örneğini Zorlu vermiştir.

"—Albayım, yolların kesildiğini, jetlerin ateş açacağını nereden biliyorsunuz?"

Albay Demet alana bir uçağın indiğini, haberi ondan aldıklarını bildiriyor. Menderes sapsarıdır, her şeyin Bandığı gibi olmadığını farkeden Polatkan korkudan titremektedir. Zaten Polatkan hep, sonuna kadar, bu korkudan kurtulamayacaktır.

Albay Demetin telsizi, Eskişehirde esen heyecan ve merak havasını gideriyor. Menderesin açıkta olması ihtilâli bambaşka istikamete sokabilecek ve onu kanlı hale getirecek bir unsurdur. D.P. Genel Başkanının bir an önce nezaret altına alınması şarttır. Nitekim tevkif haberi gelince Albay Muhsin Batur derhal bir C-47 uçağı hazırlatıyor, yanına bir albay, iki binbaşı, bir üsteğmen ve iki teğmen alıp havalanıyor. Herkesin üzerinde iki tabanca, sadece bir genç subayda makineli tabanca vardır.

Uçak kısa zamanda Kütahya alanına iniyor. Batur ile arkadaşlarını Albay Demet karşılıyor. Menderesin içerde olduğunu bildiriyor. Hep birlikte Albay Demetin ikinci kattaki odasına giriliyor.

Odada Menderes. Yazıcı ve Üner ayaktadırlar. Polatkan telefonla görüşmektedir, Batur ve arkadaşları Başbakanı askerce selâmlıyorlar. Menderes Batura doğru ilerliyor, onun elini sıkıyor. Bir şey söylemiyor ama, vaziyetin ne olduğunu sorar şekilde bakıyor. Batur diyor ki :

"—Silahlı Kuvvetler memleket idaresini ele aldı. Bana verilen görev sizi Eskişehire götürmektir."

Menderes biraz duraklıyor. Önce ihtimâl vermediği, fakat endişe ettiği bir durumun ger--ek olduğu yavaş yavaş ortaya çıkmaktadır. Aklındaki kelimeyi, ilk, o zaman telaffuz ediyor :

"—Yani, beni tevkif mi ediyorsunuz?"

Muhsin Batur aynı kelimeyi kullanmıyor :

"—Sizi, emniyet altında Eskişehire götüreceğim..."

Menderes şöyle bir sallanıyor :

"—Suçum nedir?"

"—Ben size suç izafe etmek vaziyetinde değilim.."

Bu sırada ekipteki Binbaşı, Hasan Polatkanın telefon konuşmasına engel olmuştur.

Menderes bîr an düşünüyor ve sanki tesir altına almak istiyormuş gibi subayların yüzlerine bakıyor.

"—Müsaade ederseniz ,ben arkadaşlarımla bir istişare edeyim" diyor.

Batur, asıl arzulananı anlamamışcasına :

"—Buyrun, edin.." cevabını veriyor.

Menderesle arkadaşları "öyleyse dışarı çıkın.." der gibi bir hava takmıyorlar. Fakat subayların onları yalnız bırakmak niyetleri yoktur. Subaylar dışarı çıkmayınca Menderes bunu teklife cesaret etmiyor ve istişareden vazgeçiyor. Kafiledeki Üsteğmen ilerliyor "Uçağa binecekleri için üzerlerinde silah araması yapacağını" söylüyor. Hiç birinde silah çıkmıyor.

Subaylar Menderesle arkadaşlarım aralarına alıyorlar, aşağıya iniyorlar. Aşağıda Menderesin polisleri ve özel kalem memurları vardır. Batur, memurları da uçağa bindiriyor. Uçak Eskişehire hareket ediyor. Eskişehirde sadece Albay Batur iniyor. Ankaradaki ihtilâl Komitesinden yeni emir gelmiştir. Menderes, Ankarada Güvercinlik hava alanına götürülecektir. Uçak beş dakika içinde tekrar havalanıyor.

Artık Başbakanlık sıfatı kalkmış bulunan Menderes mütemadiyen sigara içmekte, tek kelime konuşmamaktadır. Paketinde sigara bitince sigara istiyor. Subaylar sigara veriyorlar. Sadece Tahsin Yazıcı ve Zihni Üner Albay Baturdan bir sual soruyorlar :

"—Harekâtın başında kim var?"

Muhsin Batur bildiğini söylemeyen bir insan edasıyla :

"—Her halde biri vardır" diyor.

Gerçek şudur ki o an dahi -saat, dokuzdur-, Başbakanı tevkif eden adam harekâtın başında kimin bulunduğunu bilmemektedir. Tuhaf tesadüf. Cemal Gürseli İzmirden getiren uçakla Menderesi Eskişehirden getiren uçak Ankara civarında karşılaşıyorlar ve birbirlerine telsizle, taşıdıkları "emânet" ler hakkında bilgi veriyorlar.

Başbakanı tevkif eden adam, harekâtın başında kim olduğunu ancak o zaman öğrenecektir.

Menderesin uçağı Güvercinlik hava alanına indiğinde saatler tam 9.21'i göstermektedir. Batur ile arkadaşlarının görevleri bitmiştir. Aynı uçakla Eskişehire dönüyorlar. "Emanet" i başkaları teslim alıyorlar.

Ankaradaki İhtilâlciler, Güvercinlik hava alanında gayet sıkı tedbirlere başvurmuşlardır. Gerçek şudur ki, bir kısım Demokrat fanatik-

leri sinmiş halden çıkarabilecek tek kimse Adnan Menderestir. Eğer o, 27 Mayıs sabahı kaçıp kurtulabilseydi "İhtilâl şoku" bu derece tesirli olmazdı ve bir "her şeyin bitmediği" ümidi Demokrat fanatikleri bazı teşebbüslere sevkedebilirdi.

Fakat sonradan anlaşılacaktır ki, zaten Adnan Menderes o çapın adamı değildir. O çapın adamı, Celal Bayardır. Ancak Bayar, her hangi bir kimsenin küçük parmağını kımıldattırabilecek bir prestije sahip bulunmamaktadır ve böyle bir kudreti yoktur. Güvercinlikteki tedbirler bu tarz düşüncelerin sonucudur.

Güvercinlik hava alanına ihtilâlciler kendi aralarından Kurmay Albay Fikret Kuytağı göndermişlerdir. Güvercinlik hava alam mevcut personelinden ve komuta heyetinden temizlenmiş, onlar başka yere gönderilmiştir. Onların yerine ihtilâlciler, genç Harbiyelileri getirmişlerdir.

Bu devir muamelesinde bir hadise oluyor. Alana komuta eden hava generali, kendisine bu emri veren hava yarbayım Önce dinlemek istemiyor. Biraz diretiyor. Bu sırada, Kuytakla birlikte 27 Mayıs öncesinin renkli siması Tuğgeneral Burhaneddin Uluç da gelmiştir. Komutana çıkış yapıyor ve diyor ki:

"—Sen ne diyorsun? Meydan Harbiyliler tarafından sarılmış durumdadır. Haydi bakalım, marş!"

Menderesin uçağı göründüğü sırada Güvercinlik kontrol altına alınmıştır.

Başbakan ile Polatkan ve arkadaşları muhafaza altında uçaktan indiriliyorlar. Orada görevli hava yarbayı Taceddin Tezerin ifadesiyle, Menderes bitkin bir haldedir. Tezer şöyle demektedir :

"—O kadar kızar idim, haline acıdım!"

Ellerini, sanki kelepçeliymiş gibi önüne kavuşturmuştur. Yüzü kireç rengidir. Elbiseleri buruşuktur, kravatı hafif yana kaymıştır. Etrafına boş ve ürkek gözlerle bakmaktadır. Tâ çocukluğundan beri bir askeri terbiyeyle yetişmiş olan Yarbay Tezerde bile, 27 Mayıs saba-

Bu, iktidarı günlerinde Menderesin Harp Okulu öğrencilerine diplomalarını verişinin fotoğrafıdır. 27 Mayıs sabahı, aynı öğrencilerin şiddetli tepkisinden korkularak Menderes okulun mutfak kapısından içeri sokulmuştur. Ama, nefret edenler sadece Harbiyeliler miydi? O sabah Menderes, okulun koridorlarında, kahvaltıya götürülen kendi milletvekilleriyle karşılandı. Bir kısmı homurdandılar, bir kısmı ise suratına bile bakmadı. Akıbetlerinin sorumlusu olarak onu görüyorlardı.

hının dokuzbuçuğunda başlayan bu acıma hissi, sonra dalga dalga bütün vatan sathına yayılacak, 26 Mayıs gecesinin Menderesi hafızalardan tamamile silinecek ve "zavallı Menderes", "asılmış olan Menderes", "talihsiz Menderes" efsanesi Türkiyede demokratik rejimi tehlikeye sokacak en önemli unsurlardan biri olacaktır.

26 Mayıs gecesi! Bu Menderesin, Güvercinlik hava alanına silahlı muhafızlar arasında süt dökmüş kedi gibi inişinin sadece on saat evveli.. Şeker Fabrikasının yemek salonu. Mükellef masalar kurulmuş. Buraların efendisi, Adnan Menderestir. Nerondan 1900 sene sonra gelmiş bir başka Neron. Etrafında dalkavukları, ağzının içine bakanlar, büyük dağları da onun yarattığım söyleyenler ve buna inanmış o! Eskişehirin bir tüccarı -yağ tüccarı mıdır, ne...- kalkıyor ve Menderes için yazmış olduğu dehşetli bir "yağlama şiiri" ni son derece heyecanlı şekilde okuyor. Menderes bayılmıştır buna. Demokrat topluluk şiiri delicesine alkışlıyor. Menderes o zaman ayağa fırlıyor. Bir nutuk! Profesörler "cübbe giymiş kuklalar" dır. Menderes, onların topuna gösterecektir. Onları ve onların "nümayişçi öğrenciler" ini hayatlarının sonuna kadar takip edecek, burunlarından fitil fitil getirecektir.

"—Bu memlekette sanki Namık Kemalin devri hükümranmış, sanki Abdülhamidin devri hükümranmış gibi karşıma geçip, Namık Kemalin 'Dönersem kahbeyim millet yolunda bir azimetten' mısraını söylüyorlar. Bu, onların söyleyeceği söz değil. Asıl, ben söylüyorum : Dönersem kahbeyim millet yolunda bir azimetten! Onların hepsine göstereceğim.. Göstereceğim onlara, bakalım ihtilâl nasıl olurmuş.."

Profesörler "Ebucebil inkârı" içindeydiler. Bakınız, şu topluluk kendisini ne güzel anlıyordu! Halbuki, "Ebucehil inkârı" içinde olanlar?. Menderesin bütün yüz adaleleri gerilmişti ve yumruğunu mütemadiyen masaya indiriyordu.

"—Biz ihtilâlin ne demek olduğunu bu sokak çapulcularına göstereceğiz. Ben fırsatı ganimet bilerek bulvarlarda kabadayılık edenlerden değilim. Beşyüz metrelik mesafede ihtilâl yapacaklar! Gösteririm ben onlara ihtilâli.."

Ziyafetin Demokrat topluluğu "kahrolsunlar" diye bağırıyor.

Burada, Menderese bir haber geliyor. Kendisini Koraltan, Ankaradan telefonla aramaktadır, önemli bir havadisi vardır. Havadis, İstanbulda profesörlerin sessiz yürüyüş yaptıkları haberidir. Menderes, suratı büsbütün bozulmuş halde salona dönüyor. Gene ayaktadır ve gene, başta profesörler, herkese ateş püskürmektedir. Bunların hepsini temizleyecektir. Söylüyor, söylüyor, söylüyor.. Özel sohbetlerinde kullandığı küfürleri de kullanarak. Sonra yerine oturuyor. Alkış, alkış, alkış.. Heyecan son haddindedir. Neron, taraftarlarını bir defa daha çoşturmuştur. "Aslan Menderes!" naraları yükseliyor. Menderes yerine oturuyor. Ter içinde kalmıştır. Yüzünü siliyor. Hava, artık, savaş havasıdır. Orkestra marşlar çalmaya başlıyor. İlk marş, Dağ Başını Duman Almıştır. Menderes ayağa kalkınca herkes ayağa fırlıyor ve marş ayakta söyleniyor. Onu Annem Beni Yetiştirdi, Bu Ellere Yolladı takip ediyor. Koro şefi, gene âhır zaman Neronudur.

On saat sonraki, Güvercinlik meydanının Menderesi işte bu Menderesin eseridir. On saat fark! Ama, ne fark..

Başbakan ile yanındakileri Harp Okuluna götürecek vasıtalar hazırdır. Bir panel Menderese, bir panel Polatkana ayrılmıştır. Tahsin Yazıcı ile Zihni Üner bir cipe bindirilecektir. Menderes için gönderilen subaylardan üçü karacı, üçü denizci, üçü havacıdır. Uçak ile vasıtalar arasındaki yol genç Harp Okulu öğrencileri tarafından tutulmuştur. Subaylar Menderesi otomobile götürüyorlar. Yarbay Tezer :

"—Buyurunuz, Beyfendi.." diyor.

Menderes, melûl ona bakıyor. Denizci subay Başbakanı kolundan öylesine tutmuştur ki kurtulmasına ve arabaya binmesine imkân yoktur. Yarbay işaret ediyor. Heyecandan kendinden geçmiş bahriyeli sıkmayı gevşetiyor. Menderes panelin arkasına, Burhaneddin Uluç ile Fikret Kuytağın arasına oturuyor. Önde, şoförün yanında iki subay, arkada General Uluçun silahlı emir subayı vardır. Panel perdelidir. Perdeler kapatılıyor. Kafilenin önünde bir cemse içinde Harbiydiler, arkasında, bir cemse içinde Harbiyeliler. Arabalar süratle hareket ediyor. Arka asfalttan Harp Okuluna geliniyor. Menderes hiç konuşmamaktadır. General Uluç bir sigara ikram ediyor. Menderes içmiyor. Durumun ne olduğunu artık tamamile anlamıştır. Kütahyadakinin aksine, Güvercinlikte kimse kendisini selamlamamıştır. Bunun sebebi, General Uluçun verdiği bir talimattır:

"—Şaşkınlığa gelip adamı selamlamayın. Fakat her hangi bir kötü muameleye veya söze de müsaade yoktur.."

Harp Okuluna gelirken Menderes bir ara, eşine bir pusula yazıp yazamayacağını soruyor. General Uluç, elbette ki yazabileceğini söylüyor.

Ancak panel, yazı yazmak için en müsait yer değildir.

"—Sabrediniz, nezaret altına alındığınızda odanız, masanız, iskemleniz olacaktır. Orada yazarsınız. Ben size söz veriyorum, kendi çıkaracağım postacıyla bunu eşinize ulaştıracağım. Her türlü emniyetiniz teminat altındadır. Zerrece merak buyurmayınız.."

Kafile, ön kapıdan Harp Okuluna giriyor. Menderes, kapının dışında bekleyen tankları işaret ediyor :

"—Nedir, bunlar?"

Fikret Kuytak cevap veriyor !

"—Sizin zamanınızdan kalma, efendim.."

Araba, okul binasının önündeki meydana geliyor. Menderesin getirilmekte olduğu duyulmuştur. Sadece genç öğrenciler değil, subaylar da heyecan ve nefret içindedirler. Başbakanın, D.P. iktidarının bu 1 numaralı adamının o an linç edilmesi işten değildir. Panel Atatürkün heykelinin önündeyken bir albay, silahını çekmiş olarak marşpiyeye atlıyor. General Uluç önde oturan yarbaya :

"—Def et şunu, Taci!" diye bağırıyor.

Yarbay Tezer elinin tersiyle albayı itiyor, albay arabadan düşüyor. Araba son sürat kıvrılıyor ve okulun arka tarafına, mutfak kapısına yöneliyor. Okul Komutam Sıtkı Ulay Menderesi muhafaza edebilmek için bu çareyi düşünmüştür. Fakat öğrenciler kafilenin arkasından koşuyorlar. Menderesin muhafızları titreyen Başbakanı süratle indiriyorlar, karanlık koridorlardan geçiriyorlar, -mutfak kapısından soktuktan sonra-, yukarıya çıkarıyorlar.

"Emanet" Harp Okuluna da sağ salim gelmiştir.

Okulda "emanet" leri teslim alan bir genç kadın teğmendir. Tevkif edilenlerin listesini kadın subaylar tutmaktadır. Bu görev de onlara verilmiştir. Menderesi getirenler, mukabilinde bir makbuz alıyorlar.

Bir olay daha. Yarbay Tezer, işini bitirdikten sonra Harp Okulunda oraya, buraya bakıyor. Bir odada, masa başında, yüzünü elleri arasına almış, kaşları çatık,"masayı seyreden, yanında nöbetçi iki Harbiydi bulunan bir adam. Gözü ısırır gibidir.

"—Kim?" diye soruyor.

Namık Gediktir. O da bitiktir. Yarbay Tezer "Bunlar bu adam yüzünden mi oldu?" diye kendi kendine soruyor. Bu sırada gözüne, koridorda, bir sivil ilişiyor. Kısa boylu, beyazca saçlı biri..

"—Kimsin sen? Ne işin var burada?" diyor.

Adam, eski Kocaeli Valisi Cemal Babaç olduğunu söylüyor ve :

"—Gözünü seveyim, Yarbayım!. Bana Namık Gediği bir göster. Onun için geldim" diye yalvarıyor. Bildirdiğine göre, eski İçişleri Bakanına bir çift sözü vardır.

Yarbay Tezer, şaşırmış soruyor :

"—Yahu, senin işin yok mu? Nereden geldin sen?"

Eski Vali, bugünün kendi günü olduğunu, gerekseydi Kâbeden yaya gelebileceğini anlatıyor. Yarbay Tezer bakıyor, adam zararsız biridir, Harbiyelilere işaret ederek Gediğin odasına sokulmasına müsaade veriyor. Adam kendisini, eski İçişleri Bakanının karşısında bulunca bir ağızını açıyor, söylemediği lafı bırakmıyor. Bunun üzerine, gene Taceddin Tezerin işaretiyle eski Kocaeli Valisi adeta havaya kaldırılıp dışarı çıkarılıyor ve bir cipe bindirilip evine gönderiliyor.

Bütün bunlar, 27 Mayıs günü Türkiyede nasıl bir havanın estiğinin işaretleridir.

Şimdi, İktidarın istisnasız bütün başları, hattâ ayakları Harp Okulundadırlar. Bundan sonra, İhtilâlin "Türkeşin ayak oyunları" devresi başlamaktadır.

GelecekYazı

Türkeş parti peşinde..

METİN TOKERin 3 kitabı

Türkiyede üç kitap, yayınlandıkları an satış rekoru kırarak "Best Seller" oldular.

1 İSMET PAŞAYLA 10 YIL - CİLT I
(1954 - 1957 DEVRESİ)

2 RUS GELDİ AŞKA-RUSUN AŞKI BAŞKA
(Hiç bir eser Sovyetler Birliği denen alemi bu kadar güzel ve tarafsız anlatmamıştır.)

3 İSMET PAŞAYLA 10 YIL - CİLT II
(1957 - 1960 DEVRESİ)

bu kitapları siz okudunuz mu?

AKİS YAYINLARI

Maliye

İbret anısı bir istifa

Nihayet, beklenen oldu. Maliye Bakanı İhsan Gürsan, geniş gerekçeli istifa mektubunu Başbakana gönderdi. İstifa mektubundan önce de Başbakana bazı şeyler yazıp göndermişti. Dünya Para Fonu ve Guvernörler toplantısına gitmeden önce, modaya uyup, İhsan Gürsan da bir muhtıra kaleme almıştı. Şu âna kadar Gürsan tarafından açıklanmamakla beraber, Bakanlık çevrelerinden haberler sızmaktadır. Öğrenildiğine göre, İhsan Gürsan, üç ay kadar önce, Başbakan Demirele hitaben "Genel Mali Durum ve Tedbirler" başlığını taşıyan ve aşağıdaki hususlara değinen bir muhtıra göndermiştir.

1 — Plânlanmış yatırımların yürütülmesi için gerekli mali kaynakların sonuna gelinmiştir.

2 — Yenileri değilse bile, önceden programlanmış işlerin yürütülebilmesi için yepyeni kaynakların aranıp bulunması şarttır.

3 — Yeni kaynaklar bulunamazsa, devletin, kamu ödemelerini yerine getiremeyeceği gibi, diğer vecibelerini de yerine getirmesinin imkansızlaşacağı açık bir gerçektir.

4 — Programa bağlanmış işlerin çok Önemli bir kısmının yapılamıyacağı ve programlar uyarınca başlanmış yatırımların bitirilemiyeceği keza ayrı bir gerçektir.

5 — Eğer yeni kaynaklar aranmıyacaksa, 1966 yatarım programlarının yeniden gözden geçirilerek, bazı yatırımlardan vazgeçilmesi gerekecektir.

6 — Ekonomik durum hızla, 1958'-in kötü şartlarına doğru gitmektedir.

7 — Söz konusu operasyona süratle gidilmelidir.

Görülmektedir ki, Maliye Bakanı İhsan Gürsan, maliyemizi dört bir yandan zorlayan sıkıntıya tek açık kapı gibi görünen enflâsyon tehlikesini göğüslemek çabasını esirgememiştir. Şu anda istifa ettiğine göre, ekonomik konularla ülfeti olmadığı bilinen Başbakan Demirele haklı isteklerini kabul ettirememiş demektir.

Gerçek bu olduğu halde, ayni İhsan Gürsan, geçen hafta yapılan Ege illeri parti kongrelerinde durmadan konuşmuş, enflâsyon tehlikesinin bulunmadığından, Maliyenin en parlak çağım yaşadığından dem vurmuş ve şöyle demişti:

"— Türkiyede enflâsyon var demek bir tarafa, enflâsyonun kenarında bile değiliz."

Bu sözlerin üzerinden bir hafta geçmeden, yöneltilen iddiaları gerekçe yaparak istifa etmek, Türkiyedeki politikacıların hamurunu göstermesi bakımından hayli ilgi çekicidir.

GEÇEN HAFTA İKTİSAT DÜNYASINDA

ÖZEL SEKTÖR — Geçtiğimiz hafta, Ege Tütüncüler Derneği yıllık kongresini yapmıştır. Tütün konusunda Tekelin tüccar ile haksız bir rekabet halinde olduğu belirtilmiş, "Yunanlıların gösterdiği basiretle hareket edilip, «toklar satılmazsa, türk tütünlerinin rekabete dayanması imkânsızdır" diyen Selâhattin Sanverden sonra söz alan Dernek Başkam ve Türkiye Tütüncüler Federasyonu Genel Sekreteri Haydar Ayral ise şöyle demiştir: "Tekel, 'Ben bu fiyata tütün sat amam' derken, Hükümet 'Sat' diyor. Çünkü, Hükümetin kasasında artık döviz kalmamıştır. Döviz bulmak için de, tüccarı bir kenara itip, maliyeti-düşünmeden, millî serveti yok pahasına elinden çıkarıyor..."

Konuşan bir başka üye de, Hükümeti ağır şekilde suçlayarak, "Hükümetin, tüccarı yok etmeğe karar verdiğini artık ilân etmesi lâzımdır'" demiş ve şunları eklemiştir: "Devlet artık bizlerle karşıkarşıya gelip, bize varsınız veya yoksunuz demelidir. Tekel ,daresinde bazı menfaatler dönmektedir. Bu menfaatler ise, bu kurumu uçuruma sürüklemektedir."

Öte yandan, İzmir Ticaret Odasının yine geçen hafta yapılan son dönem Meclis toplantısında Hükümetin İktisadi politikası şiddetle tenkit edilmiş, Tekel ve Tarişin piyasada damping yaparak, tüccarı yok etmeği kasteden haksız bir rekabete giriştiği ileri sürülmüştür. Uzun bir konuşma yapan Oda üyesi Selâhattin Sanver, Tekelin dış alıcılara fiyat kırdığını ileri sürmüş ve "Serbest sektör böyle himaye edilmez. Odamıza düşen görev, Hükümet ile karşıkarşıya geçip, bu işleri konuşmaktır. Zira bugün tütünün başına gelenler, yarın incirin, pamuğun, üzümün ve zeytinyağının da başına gelecektir" demiştir. Daha sonra konuşan Oda Yönetim Kurulu Başkanı Filibeli ise, "Hükümet, aksi mütalealara rağmen, mesnetsiz kararlar almaktadır. Samimi bir müşavir olarak yaptığımız tekliflerin aksine kararlarla karşılaşırsak, yapacağımız tek iş, şüphesiz, Hükümeti millete şikâyet etmek olacaktır" demiştir.

PLÂNLAMA — 1967 yılı programını tespit etmek üzere, aylardanberi toplanması beklenen Yüksek Plânlama Kurulu, nihayet geçen hafta ilk toplantısını yaptı. Başbakanlıkta yapılan bu ilk toplantının çok kısa sürmesi ve plâna olan sempatisinin yetersizliği bilinen Başbakan Demirelin başka önemli işleri için görüşmeleri ertelemesi zaten kimsenin dikkatinden kaçmamıştı. Biraz sonra görüldü ki, 1967 yılı programının hazırlanmasında birinci derecede ilgili Bakan durumunda olan Maliye Bakanı İhsan Gürsan uzun bir gerekçe ile görevinden istifa etmiş ve istifa dilekçesini Başbakana göndermiştir.

Toplantıya katılan Maliye Bakanlığı temsilcilerinden birisine sorulan bir soruya alınan kısa cevap, Yüksek Plânlama Kurulunun toplantılarını en veciz şekilde dile getirmektedir. Bakanlık yetkilisi şöyle dedi: "Bu toplantılara Yüksek Plânlama Kurulu toplantısı demeye imkân yok, pek tabii. Başbakan yasak savıyor, biz de zurna tutuyoruz."

BUNLAR DA OLDU

MALİYECİNİN

İSTİFASI

Dr. Reşat TİTİZ

1966 yılı Bütçesinin 2 milyar 700 milyon lira açıkla bağlanmasının, mali yıl sonuna yaklaşılırken, içinden çıkılmayacak derecede güç meseleler yaratacağı bilinmekte, biraz merak ve biraz da kaygı ile beklenmekteydi. Nitekim, iki aya yaklaşan bir süredenberi devlet ödemelerinde bir takım zorlukların başladığı, devlet İhalelerini alarak iş yapmakta olan bazı büyük firmaların istihkaklarını dahi tahsil etmekte sayısız engellere rastladığı herkesin bildiği günlük gerçekler arasına girmişti. Yetkililerin, hem de rakamlar vererek, vergi gelirlerinin arttığı, bu artışın geçen yıllara oranla da büyümekte olduğu yolundaki demeçleri temelde yatan gerçekleri gizlemeye, pek tabii ki, yetmemiştir. Gerçeği herkesten iyi bilecek durumda olan Maliye Bakam İhsan Gürsan, 2 milyar 700 milyon liralık açığın kapatılmasının imkânsızlığını görerek, şimdiye kadar birkaç kere yaptığı gibi, istifa etme yolunu bir kere daha seçmiştir. Küçük bir farkla ki, bu defa istifasını geri almaya asla niyetli görünmemektedir. Demirdin pak memnun olmaksızın Maliye Bakanlığına getirdiği Gürsan ile, Hükümet Başkanı arasındaki geçimsizlik ve anlaşmazlığın birgün böyle bir sonuca ulaşması büyük bir sürpriz olmamıştır.

Şu anda bütün mesele, söz konusu bütçe açığının kapatılmasının yeni bir Bakanın atanması ile mümkün olup olamıyacağıdır. Kanımızca bu, mümkün değildir. Şöyle ki :

1 — Hiç vergilendirilmemiş veya yeteri kadar vergilendirilmemiş sektörlerin gereği gibi vergilendirilmesiyle, açığın büyükçe bir bölümünü kapatmak mümkün olabilir. Devlet Plânlama Teşkilâtının yayınladığı ve hâlâ gizli tutulan, 1963 yılına göre "Gelir Dağılımı Araştırması" adlı incelemenin de açıkça belirttiği gibi, toprak potansiyelini esas alan bir tarımsal vergilendirme, 1 milyar 144 milyon lira kadar bir gelir sağlayabilir. Eğer tarım ürünleri esas alınarak bir vergilendirme söz konusu olursa, 980 milyon lira dolaylarında bir vergi geliri elde edilebilir. Oysa, bu yıl tarımdan sağlanan gelir, sadece 25 milyon liradan ibarettir. Yani, tarım sektörü büyük bir gelir kaynağı halinde el uzatılmayı beklemektedir.

2 — İktisadi devlet kuruluşlarının mamûlleriyle birlikte, diğer birçok maddeye zam yapılması yolu ile söz konusu açık kapanabilir.

3 — Diğer bir ihtimâl de, öngörülen yatırımların birçoğundan vazgeçmek, başlanmış olanlardan kısıntı yapmaktır.

4 — Yatırımlardan vazgeçmek veya kısıntılar yapmanın yanısıra, câri harcamaları azaltmak da akla gelebilir.

5 — Son olarak, T.C. Merkez Bankasının imkânlarım kötüye kullanarak, yeni ve karşılıksız emisyona gitmek zorunluluğu doğabilir.

Demirel, Dışişleri Bakam Çağlayangil aracılığı ilw, A.B.D. den, tamamen politik amaçlan olan ve daima pahalıya ödenen yeni yardımlar alma yollarını da denemiştir. Hiç değilse, bu yöndeki söylentiler, oldukça yaygındır.

A.P. İktidarının politik anlayışı tarım sektörünü Vergilendirmenin tamamen karşısındadır. Çünkü, kendisine destek saydığı büyük toprak sahiplerinin sempatisini kaybetmek, Demirel ve arkadaşlarının asla yanaşmıyacakları bir davranıştır ve bu çelişme çözümlenmeden, tarımsal vergilendirmeyi bir yol olarak düşünmek imkânsızdır. Zamlar yolunu denemek İktidarları sevimsiz hale düşüreceğinden, oy kaygısında olan İktidarın bu yola gitmemek için direndiği görülmektedir. Buna rağmen, sanırız ki, emekçilerle ücretlilerin geniş tüketim mallan arasında bulunan bazı mamullere zam yapmak, İktidarın önünde sonunda başvuracağı çare olarak düşünülmektedir. Yatırımlardan vazgeçmek veya bazı kısıntılar yapmak, yahut cari harcamalarda İndirimlere gitmek, şimdiye kadar yapılan propagandayla çelişeceği için İktidarın nasıl bir tutumu tercih edeceği merak konusudur. Geriye, D.P. iktidarları zamanında sık sık başvurulan karşılıksız emisyon yolu kalıyor ki, birçok varlıklı çevre bu yolun tutulması için İktidarı adetâ teşvik etmektedir. Oysa, enflasyonun yaratacağı iktisadi dengesizliğin ve kargaşalığın, giderek politik dengesizlik yaratacağı, halkımızın yakın geçmişte bizzat yaşayarak, ders aldığı acı bir gerçektir. Rejimi dahi tehlikeye sokacak böyle maceralı bir yol, Demirel anlayışındaki bir politikacı için pek yadırganmamaktadır.

Gürsanın, istifasından önce, Başbakana gönderdiğinden söz edilen Muhtıra, enflâsyon tehlikesini önlemek ve Türkiyeyi 1958 şartlarına döndürmemek çabasının işaretleri ile doludur.

Ekonomik olayların matematik bir kesinlikle ve şaşmaksızın işlediğini bilmeyerek, gelişigüzel nutuklar söyleyebilen kimseler için, bugün varılan ve Gürsanın istifası ile açıkça ortaya çıkan durum, üzerinde dikkatle durulmayı gerektiren bir zorunluluktur.

Çin

Dev adımlar

Başkan Johnson, Uzak Doğuya yaptığı tantanalı yolculuğu tamamlamak üzereyken, daha doğrusu Güney Vietnamdaki amerikan üslerinden birine bir yıldırım seyahati yaptığı sırada, Çin Halk Cumhuriyetinin başkenti Pekinde de bütün dünyayı şaşkınlık içinde bırakan bir haber yayınlandı: Dünyanın bir elin parmakları kadar sayılı atom devletlerinin arasına bundan ancak iki yıl kadar önce katılan Çin Halk Cumhuriyeti, Başkan Johnson pek yakınlarda bulunurken, dördüncü atom denemesini başarıyla yapmıştı.

Bu denemeyi bundan önceki üçünden ayıran özellik, dördüncü atom bombasının bir güdümlü füzenin ucuna yerleştirilmiş ve hedefe bu füzeyle yollanmış olmasıydı. Kesin olarak bilinmemekle beraber, bundan önceki denemelerin, uçakların aracılığıyla yapıldığı sanılmaktadır.

Amerikan ve sovyet uzmanlarının da kabul etmek zorunda kaldıkları gibi, iki yıl içinde dört atom denemesi yapmak, Çinde hem eleman, hem de teknik yeterlik bakımından büyük bir potansiyel bu-unduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Çin atom çalışmaları gerçi Sovyetlerin yardımıyla başlamıştır ama, son yıllarda, hu işi Çinliler yalnız başlarına gerçekleştirmek yolunda dışlar. Hele son denemenin bir güdümlü füzeyle yapılması, Çinlilerin ellerindeki atom silâhlarını uzak hedeflere ulaştırmak yeteneğini de kazanmak üzere olduklarını göstermektedir ki, bilinen kadarıyla, Sovyetler, Çin Halk Cumhuriyetine bu konuda hiç yardımcı olmuş değildir.

Tek yanlı hesaplar

Başkan Johnson'un burnunun dibinde yapılan bu denemenin Birleşik Amerikada yarattığı şaşkınlık büyük olmuştur. Gerçi Pentagonun değerli uzmanları, Çinin daha uzun bir süre Birleşik Amerikanın güverniğine tehlikeli olamıyacağını, Çin Halk Cumhuriyeti, elindeki atom silâhlarını ve füzeleri geliştirinceye kadar kendilerinin çok daha ileriye fırlayacaklarım ileri sürmektedirler ama, belli bir sınırı geçtikten sonra, çekirdekli silâhların biriyle beşi arasında pek büyük bir fark olmadığı da kimsenin meçhulü değildir. Buna bir de Çinlilerin kara savaşlarında hem ülke, hem de sayı bakımından çok elverişli durumda oldukları eklenirse, tehlikenin büyüklüğü herhalde kendiliğinden ortaya çıkacaktır.

Bugün dünyadaki en önemli sorunlardan biri, nüfusu hızla çoğalan Çini, günün birinde tehlikeli maceralara atılacak kadar güçlendirmemektir. Fakat bu, ancak bir genel silâhsızlanma çerçevesi içinde mümkündür. Birleşik Amerika ve Sovyetler Birliği dişlerine kadar silâhlanırkeni Çinden tek taraflı silâhsızlanma istemek ne insaf, ne de akılla bağdaşır. Ancak, Çini bir silâhsızlanma masası başına oturtabilmek için Pekini tanımak, uluslararası topluluk içine almak gerekir. Birleşik Amerika, Doğuda beliren bu gerçeğe gözünü yummaya devam ettikçe, tehlike hergün biraz daha büyüyecektir.

GEÇEN HAFTA DÜNYADA

FEDERAL ALMANYA — İhtiyar Adenauer'in şişman mirasçısı Dr. Erhard, geçen hafta, pek de uzun olmayan Başbakanlık hayatının en önemli buhranlarından biri ile daha karşılaştı. Bilindiği gibi, işbaşına geldiği günden buyana, şişman Başbakan çeşitli güçlüklere çatmıştır. Bunların en sonuncusu, alman ordusu komutanlarının isyanıydı. Erhard bu isyanı, komutanları değiştirmek suretiyle bastırmış, ancak işin sonunda prestiji büyük ölçüde sarsılmıştı. Geçen Lafta, bu prestij eksilmesinin üzerinden iki ay bile geçmeden, kabinesindeki dört Hür Demokrat Bakan da, bütçedeki gider artışlarını onaylamadıkları için, istifalarını vermişlerdir. Hür Demokrat Partinin Erhard kabinesini desteklemekten vazgeçmesi, şimdi Hristiyan Demokratları bir azınlık partisi durumuna düşürmüş bulunmaktadır. Gerçi' Erhard bu durumdan şikâyetçi görünmemekte ve istifa eden Bakanların yerine yaptığı yeni. atamalarla, azınlıkta da olsa, işleri yürütmeye devanı etmektedir ama, bütün tarafsız gözlemciler, bunun böyle devam edemiyeceğini, Erhard'ın çok yakın bir gelecekte istifa etmek zorunda kalacağını ileri sürmektedirler.

ENDONEZYA — Sukarnonun eski Dışişleri Bakanı Dr. Subandrionun geçen yıl yapılan 1 Ekim darbe denemesinin tam birinci yıldönümünde başlayan yargılanması, geçen haftanın ortalarında sona ermiş bulunuyor. Hemen herkes tarafından beklenildiği gibi, Dr. Subandrio, bu darbe denemesinin başlıca suçlularından biri olarak gösterilerek, yapılan yargılaması sonunda ölüm cezasına çarptırılmıştır. Gerçi Dr. Subandrio bu deneme sırasında Cakartada bile bulunmuyordu ama, savcı, eski Dışişleri Bakanının darbeden pek iyi haberli olduğunu, fakat bunu yetkili kişilere bildirmediğini iddia etmiş ve yargıçlar da bu iddiayı doğru bulmuşlardır. Simdi Cakartada en çok merak edilen konu, yeni yöneticilerin duruma yavaş yavaş hakim olmalarından sonra, yargılanma sırasının günün birinde Başkan Sukarnoya gelip gelmiyeceğidir.

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER — Milletlerarası Adalet Divanından seri döndükten sonra, Asya - Afrika devletleri, Güneybatı Afrikayı Güney Afrika Birliğinin mandasından kurtarmak için Birleşmiş Milletler Genel Kurulundan medet umuyorlardı. Nitekim, Genel Kurul, geçen hafta 114'e karşı 2 aykırı ve 5 çekimser oyla, Güney Afrika Birliğinin bu ülke üzerindeki mandasını geri almak kararını vermiştir. Fakat bu kararın Pretoria tarafından dinlenmiyeceğinıe hiç, ama hiç kimsenin şüphesi yoktur. Birleşmiş Milletlerin dosyasına, uygulama yeterliği olmayan bir karar daha karışmıştır.

BUNLAR DA OLDU

Tuh keşke U.S.ROYAL alsaydım!

Lâstik patlaması herkesin canını sıkar... Hele bu, kamyonunuz kum yüklü iken ve dar bir yerde vukubulursa... Böyle bir aksilik ihtimalini mümkün olduğu kadar azaltmak için tedbirli davranınız... U. S. Royal lâstikleri fazla yüke, sarsıntıya, darbelere, hararete karar yok dayanıklıdır. Harika birleştirici C V C sayesinde lâstiğin taban ve gövde kısımlarının ayrılması ihtimali bertaraf, edilmiştir. İmalâtta münhasıran naylon iplikler kullanılır. U. S. Royal lâstikleri her türlü yola çok iyi oturur. Rahat direksiyon sağlar. Vasıtanızı U. S. Royal lâstikleri ile donatarak lâstikten yana rahat-ediniz.

U. S. Royalflâstiklerinin her vasıtaya uygun, biri çeşidi

Tüli'den haberler

Politika sökmedi

1966 Türkiye güzellik kraliçesi seçimlerinde, "evvel zaman Bakanlarından" Celâl Yardımcının eşi Hârika Yardımcının tutumuna geçen hafta bu sayfalarda kısaca dokunulmuştu. Aradan geçen bir haftayı yalnız Yardımcı ailesi değil, eski DP ve bugünkü AP takımından büyük bir grup, yoğun kulis çalışmalarıyla geçirdi, fakat, hiç değilse, güzellik seçimlerinde eski politika sökmedi. Tersine, bu kulis çalışmaları Hârika Yardımcının nekadar hırslı bir kadın olduğunu ortaya koydu ve yakın geçmişimize de bu açıdan bir ışık tuttu. Bir güzellik seçiminde Yassıada edebiyatının yeri olabilir mi? Sonra, seçime girenlerin kaybetmeyi de göze almaları lâzım gelmez mi? Demek ki gelmiyormuş! Bu konuda Bn. Yardımcının yeğeni Sanıra Kızıltana söyliyecek bir söz de yok. Ancak, Hârika Yardımcının gayretiyle üçüncülükten ikinciliğe düştüğü söylenebilir. Geçtiğimiz haftanın sonunda Taksim gazinosundaki güzeller balosunda üçüncü güzelin topladığı alkışlar biraz protesto havası taşıyordu.

Güzeller balosu çok güzel düzenlenmişti. İstanbul sosyetesinin başka güzelleri de seyirciler arasında yer almışlardı. Hele teşrifatçıların görünüşü, tam güzellik yarışmasına yakışır şekildeydi. Dedikodu sütunlarında adları çok geçen genç, güzel ve şık kadınlardan Nuşin Sadıkoğlu, Revan Sadıkoğlu, Sevinç Bengisu, Hümeyra Aşkın grupunu kapıda görenler, bu balonun dört başı mâmur bir güzeller balosu olduğuna karar

Milliyetin 1966 güzellik yarışmasında güzeller

Politika sökmedi

verdiler. Tabii, herkes son derece şıktı. Nuşin Sadıkoğlu da, pantalon üzerine işlemeli blûzuyla, teşrifatçı grupunun çok göz kamaştırıcı bir genç kadınıydı.

Fitaş sinemasında müthiş ciddi, daha doğrusu asık suratlı olan jürinin, Taksim gazinosunda gergin çizgileri yumuşamıştı. Günseli Başar biraz fazla heyecanlı ve sinirliydi. Samra Kızıltanı bu seçimde telliçe yapmak için çok çabalamış olduğunu bilenler, sinirliliğe hak veriyorlardı. Arkasında gece mavisi brokardan bir tuvalet, kulaklarında uzun küpeler vardı.

Sinirlenmek, kraliçelere de yakışmıyor. Günseli Başar, yakın arkadaşı Hârika Yardımcının yeğeni üçüncü olunca, protokol görevlerini bile unuttu, taç giydirdiği kraliçeyi soğuk bir tebrikle yetindi. Bu hareketi bazı masalar tarafından protesto edilince, neyse kî, hata yaptığını kabullendi.

Jürinin, Günseli Başardan daha çok dikkati çeken kadını, daha doğrusu gençkızı, Hülya Koçyiğitti. Bir jüri üyesi için oldukça açık sayılabilen pembe bir tuvalet giymişti. Tuvaletin önünden Hülya Koçyiğitin güzel göğsü görünüyor, bu yüzden, bazı gözler, güzelleri incelemeğe fırsat bulamıyorlardı!

Bu seçimlerde adı çok duyulan, âdeta bir kâmpanya konusu olan Ulviye Bengisu, siyah krep bir elbise giymiş, yerinde sakin oturuyor, kampanyayı açan grupa sakin sakin gülümsüyordu. Seyirciler ise, Uben müessesesinin müdiresini, herkesi tesiri altına alan kuvvetli birkaçın olarak, alkışladılar.

Nerde o günler!

İstanbuldaki klüpler arasında özel bir yeri olan AS Klüp de, Gülaysız. Erdem Burisiz ve Ruhi Susuz, kış mevsimini açtı. As Klübün bu seferki kadrosu hiç mi hiç parlak değil. Gönül Yazarın tatlılığı olmasa, insanın içine fenalık gelebilir. Gülsüm Kamu, Maksimdeki programını bitirince oraya gidiyor ve şarkı söylüyor. Fakat, söylemese daha iyi olacak. Bu mevsim İstanbul klüpleri ve eğlence yerleri güzel yıldızlan sahneye çıkarmayı bir marifet sanmışlar. Nilüfer Aydanlar, Ajda Pekkanlar da sahnedeler. Dansediyor, şarkı söylüyorlar. Fakat pek parlak değil. Asıl işleri, parlak elbiselerle güzelliklerini göstermek. Güzele bakmak sevap, derler ama, insan şarkı dinlemek, dans seyretmek isteyince, sevap günah oluyor.

Rubinstein İstanbulda

Çek Filarmoni orkestrasından sonra İstanbula gelen Arthur Rubinstein, müzikseverleri Şan sinemasında topladı. Ayşegül Sarıca, Ayla Erduran, Bülent Tarcan, Faruk Yener grupları, Haldun ve Leylâ Taner grupundan başka, sosyeteden de çok şık bir grup Rubinstein'i alkışladı. Ayla Erduran, yakında, Sovyetler Birliğinde konserler vermeğe gidiyormuş. Müzikseverler kendisine başarılar diliyorlardı.

Musevi kadınlar konser salonunun şıklığında ağır basıyorlardı. Yalnız bir kusurları var: galiba, hepsi aynı terziden giyiniyor. Aynı elden çıkan elbiseler nekadar şık ve pahalı olursa olsun, göze güzel görünmüyor. Nitekim konserdeki dedikodu yazarları, Leylâ Tanerin, Aysel Madranın, Perizat Perinin şıklığım tercih ettiler.

Meslek mi değiştirdi?

Calim Şengili, bir süredenberi, Ankaralılara müzik ziyafeti çekme hazırlığı içinde görenler, "Ne o, Salim Şengil yoksa meslek mi değiştirdi?" diye soruyorlar. Haklan da yok değil. Bolşoy balesini, ardından Beybitof konserlerini organize eden Şengil, bir süredenberi de, dünyaca tanınmış soyyet halk sanatçısı mezzosoprano Zara Doluhanovayı, Büyük Sinemada, Ankaralılara dinletme çabasında. Nezihe Meriç ise hani harıl tiyatro çalışıyor.

Konser, aslında, 26 Ekim için hazırlanmıştı, fakat sanatçının rahatsızlığı sebebiyle 2 Kasıma ertelendi. Program çok zengin: Stravinskiler, Prokofievler, Rahmaninoflar, De Falla'lar... Ankaralı sanatseverler merak içinde bekliyorlar.

"Ailevi sebepler"in azizliği

Ressam Gencay, şu günlerde, garip heyecanlar içinde. Bir yandan, Doğuş Galerisinde açılacak sergisinin hazırlığı, öbür yandan "ailevi sebepler"in azizliği, Gencaya heyecanlı anlar yaşatıyor. "Ailevi sebepler" yüzünden, 14 Ekimde Naviglio Galerisinde açılması gereken sergisi 1967 Nisanına kalmış ve 17-20 Eylül günleri arasında Rimini'deki "Mil letlerarası Sanatçılar. Tartışması" toplantısına, türk delegesi olarak seçildiği halde, gidememiştir.

Bu arada, yurt dışında, sanatçı lehine bir takım olaylar geçmektedir. Meselâ, The Washington ELM gazetesinin bildirdiğine göre, Amerikanın tanınmış koleksiyoncularından Prof. Gibson'un, otuz kadar çağdaş italyan sanatçısından seçerek düzenlediği koleksiyonda, Türkiyeden de Gencay bulunmaktadır.

"Tonton"u terletiyorlar

Orhan Seyfi Orhon ile Nimet Arzık arasında, Arzığın "Menderesi İpe Götürenler" adlı kitabı dolayısiyle başlıyan yazışma, nihayet, şu şekilde bağlandı: Orhan Seyfi, Altay Ömer Egeseli töhmetten kurtardı. Son yazısında, Nimet Arzığı, seksen yıllık ömrünün tepesinde, itham etti: "Menderesi siz astınız!"

İkincisi, Nimet Arzık, Orhan Seyfi aleyhine mânevi tazminat dâvası açtı. Ayrıca, tekzibinin, Orhan Sey--inin gönlüne göre, kırpılarak yayınlandığını iddia eden Arzık, kırpılmamışını koydurtmak için, yeniden Savcılığa başvurdu.

İktidarın "tonton" savunucusu aleyhine açılan dâva, hoş geçeceğe benzemektedir.

Dernekler

Eğitim seferberliği

Üniversiteli Kadınlar Derneği Ankara Şubesi, geçtiğimiz hafta içinde, Ankaralı üniversiteli kadınlara bir çağrıda bulundu ve yetişkin kadınların eğitimi için Köy İşleri Bakanlığı Halk Eğitimi Genel Müdürlüğü tarafından Ankarada açılacak olan kurslara katılmalarını istedi. Bu kurslarda yetişecek olan gönüllüler, yetişkin kadını modem metodlarla eğitme konusunda ihtisas sahibi olacaklar ve kursu bitirdikten sonra, gecekondu bölgelerinde veya şehrin herhangi bir semtinde kurs açarak, Ankarada uygulanacak olan pilot projenin yürütülmesine yardımcı olacaklardır. Üniversiteli Kadınlar Derneği Ankara Şubesi ile beraber, Ev Kadınları Derneği, Türk-Amerikan Kadınları Kültür Derneği, Köyü Aydınlatma Derneği, Yardım Sevenler Derneği ve daha pek çok dernek de aynı şekilde, üyelerine, bir eğitim seferberliğine hazırlık çağrısında bulunmuşlardır.

Yetişkin kadının eğitimi konusu 19-21 Nisan 1966'da Ankarada, Üniversiteli Kadınlar Derneği ile UNESCO'nun ortaklaşa düzenledikleri bir seminerden sonra, bu seminere katılan dernek üyelerinin, Köy İşleri Bakanlığına başvurarak, bir koordinasyon teklifinde bulunmaları ile alevlenmiş ve o tarihten bu yana dernek temsilcileri, Bakanlıkta iki toplantıya katılmışlardır. Bakanlığın hazırlamakta olduğu modern bir alfabe ve yeni bir metod, yetişkinlerin okur-yazarlığını kolaylaştırırken, derneklerin işbirliğiyle elde edilecek gönüllüler de büyük bir boşluğu, eleman boşluğunu dolduracaktır. Kurslara devam etmek için herhangi bir öğrenim derecesi şart koşulmamakta, fakat kurslar, başvuranların niteliklerine ve imkânlarına göre düzenlenmekte, gönüllülerden en iyi bir şekilde yararlanma yoluna gidilmektedir. Herhangi bir derneğe üye olmıyan bir kimse de, bu dernekler aracılığı ile 21 Kasımda açılacak olan kurslara devam edebilecek ve yetişkin kadın veya erkeğe, kolay şekilde okuma-yazma öğretme niteliğini kazanacak, okuma-yazma kursları böylece, gelişigüzel açılmış yerler olmaktan kurtarılacaktır.

Cehaletle savaş

Seminer, Türkiyedeki nüfusun yüzde 60'ının okur-yazar olmadığı sorunu üzerinde dururken, bu miktarın büyük çoğunluğunu kadınların kapsadığını da meydana çıkarmış ve dikkatleri, kara bir cehalete mahkûm edilen türk anasının üzerine çekmiştir. 1960 yılında 10 milyon 919 bin kadın yurttaşın okuyup yazması gerekirken, bunların 8 milyon 146 bininin, yani yüzde 74,6'sının okur-yazar olmadığı tespit edilmiştir. Ankaradan ve yurdun birçok yerinden dernek üyelerinin katıldıkları seminer, böylece. Türkiyenin kalkınabilmesi için yetişkin kadının, türk anasının eğitimi üzerinde durulması zorunluğunu kesinlikle ortaya çıkarmış ve bundan sonradır ki faaliyetler başlamıştır.

Ne var ki, okur-yazar olmak yeterli değildir. Eğitim seferberliğinin başarı kazanması için, herşeyden çok, okur-yazarlığı kuru bir anlam taşımaktan kurtarmak gerekmektedir. Bugünün tarifine göre, okur-yazar kimse, kendi yaşadığı çevrede etkin bir rol oynıyabilmek için, gerekli bilgi ve yetkileri kazanmış kimsedir. Şöyle ki; bir kimsenin, okuma - yazma ve aritmetikle elde ettiği sonuçlar, onun bu yeteneklerini hem kişisel gelişmesinde, hem de toplumun kalkınmasında kullanmasına ve dolayısiyle memleketin yaşayış tarzına faal olarak katılmasına devam imkânı sağlamalıdır. Yetişkinlerin eğitimi kuru bir alfabe dersinden ibaret kalmıyacak, öğrenci, öğrendikleri sayesinde, hayatına gelecek olumlu değişikliği kavrayacak, bunu istiyecek ve öğrendiklerinden en mükemmel şekilde yararlanacaktır !

Gecekondu semtlerinde

Üniversiteli Kadınlar Ankara Şubesi Eğitim Kolu Başkanı Bilon Gürayman, özellikle meselenin bu yönü üzerinde durdu ve AKİS muhabirine seminer sonuçlarını gösterdikten sonra :

"—Ankara, bu çalışmalar için elverişli bir ortamdır. Yetişkinleri okur-yazarlığa teşvik, kanımıza göre, beraber getirdiği bütün eğitim şartlan ile birlikte, Ankaradaki gecekondu bölgelerinde, kapıcıların yoğun halde yaşadıkları çevrelerde başarılı olacaktır. Köyden şehre göç eden insan, okumanın, öğrenmenin susamışlığı içindedir. Çünkü hergün yaptığı iş, gündelik hayatı, onu mütemadiyen okur-yazar olmamayı bir eksiklik olarak görmeye doğru itmektedir. Köyden gelip şehirde çalışan kimse, cehaleti kişisel başarısının en büyük sebebi olarak görür. O öğrenmeye, eğitim görmeye, öğrendiklerinden faydalanmaya hazırdır. İşte Üniversiteli Kadınlar Derneği Ankara Şubesi, bu amaçla, Halk Eğitimi Genel Müdürlüğünün kurslarını bitirecek olan ilk gönüllülerle, gecekondu semtlerinde 30 kişilik bir

29 Ekimler

Bir kez daha bir 29 Ekim bayramı geçirdik. 29 Ekim 1923'ten bu yana geçirdiğimiz Cumhuriyet bayramlarının bu, hiç şüphe yok ki, en sevinçlisi, en gurur vericisi değildi. Cumhuriyetin ilk yıllarında uygarlık yolunda attığımız cesaretli adımların ve milletçe, şevk ve heyecan içinde aldığımız geniş mesafelerin, çok partili hayata geçiş denemeleriyle duraklaması, oy avcılığı yüzünden zaman zaman, geriye gidişin endişe verici bir nitelik kazanması, türk milletinin siyasî bağımsızlık ve akılcılık yolundaki sağlam değer Ölçülerinin şaşırtıcı taktiklerle uyuşturulmak istenmesi, milli birliğin suni ve şekilci demokratik oyunlarla zedelenmesi, 29 Ekim 1966'yı olanca gücümüzle, huzur ve şevk içinde, onun getirdiği şeyleri ciğerlerimize sindire sindire kucaklamamıza engel olmuştur.

Bugün, memleketsever türk aydını, gidişatı beğenmiyen vatandaş, türk düşünürü, 29 Ekimin gerçek anlamını yeni baştan gözden geçirmek ve 43 yıl önce memleketi saran inancı, aşkı ve heyecanı yetişmekte olan kuşaklara aktarmak, görev aşkı ile, yeniden bir büyük mücadeleye atılmak ve Atatürkün başlattığı istiklâl savaşım, bütün yönleriyle, seçtiği demokratik sistem içinde, bitirmek durumundadır.

Balon, Atatürk, bu toprakları düşmandan temizlediği gün ne diyor : "Gerçekte yurdumuza ve bağımsızlığımıza göz dikenlere sadece askerlikçe galip gelmek kâfi değildir. Memleketimiz hakkında istilâ emelleri besleyecek olanların her türlü emellerini kuracak şekilde siyasette, idarede, iktisatta kuvvetli olmak lâzımdır. Hiç şüphe yoktur ki ziraat ve ticarette geri kalmış olmamız, memleketimizin büyük kısmının harap ve halkımızın fakir bulunması, milli eğitimimizin herkese ve her yere yetişmemesi, sosyal hayatımızın en büyük düşmanı olan cehalet, milletimizi fakir ve zayıf düşürmüştür ve düşürecektir. Bunun içindir ki kurtuluş ve bağımsızlığımız için yaptığımız savaşı tamamlamak, milletimizin istidat ve kaabiliyetlerini sonuna kadar geliştirmek ve bütün servet kaynaklarından büyük çapta faydalanmak, zayıflığımızın sebeplerini ortadan kaldırmak için, vakit kaybetmemek mecburiyetindeyiz. Ancak bu çalışma yıllarca takip ve tatbik edilecek bir programa dayanmazsa, yazık olur, gider. Uzağı gören bir görüşe olduğu kadar milletimizin en acele ihtiyaçlarını karşılayacak bir programa dayanmıyan reformlar başarılı olamıyacağı gibi, büyük vatansever kitlenin reform isteklerini taşımıyan bir programın başardı ve verimli olması da ümit edilemez. Köylülerimizi ve halkımızı üzen ve fakir düşüren adaletsiz vergilerin ne suretle düzeltileceğine, ziraat ve sanayimizi geliştirecek iktisadi tedbirlere, orman ve madenler gibi kaynakların, halkın yararına kullanılmasına, velhasıl memleketimizi geri bıraktıran bütün sebeplerin giderilmesine ait olarak yetkililerin ve uzmanların mütalealanı önemle ele alınmalıdır. Milli Kurtuluş Savaşında olduğu gibi, milli saadeti sağlıyacak bu çalışma devresinde de milletin yardımı, bütün aydınların ve vatanseverlerin işbirliği şarttır."

43 yıl önce söylenmiş olan bu sözler, 27 Mayıs 1960 Devriminden sonra bütün ayrıntıları ile suyüzüne çıkan ekonomik ve sosyal sorunların, daha Cumhuriyetin kuruluşunda Atatürk tarafından İstiklal Savaşım tamamlayıcı unsurlar olarak ele alındığını ve 1961 Anayasasının getirdiği "Sosyal Devlet" anlayışı ile, plân ve program fikri ile tam bir uyum halinde olduğunu göstermektedir. Memleketi iç ve dış düşmanlardan, cehaletten, gerilikten, fakirlikten kurtarmak için girişilen İstiklâl Savaşı bitmemiştir. Atatürk bu savaşı bitirmek, gereken reformları yapmak, bunları plân ve programa bağlamak, vergi adaletini sağlamak, tabii kaynaklardan halkın çıkarma faydalanmak, muhtelif şekillerde milli istiklâlimize gözdikebilecek olan dış düşmanlara karşı ekonomik ve siyasi yönden güçlü olabilmek için türk memleketseverlerini, türk aydınlarını göreve çağırmıştı.

29 Ekim 1966yı huzur ve gerçek bir mutluluk içinde kucaklayamıyan türk aydını aslında suçludur. Çünkü o, Atatürkün çağrısına yeteri kadar cevap verememiş, ekonomik, sosyal ve siyasal çalışma alanında gerekli katkıda bulunmamış, sonuçlardan müteessir olmak ve acı duymakla beraber, sahnedeki rolünü oynıyacak yerde, genel olarak, sahne dışındaki eleştirici rolünü benimsemiştir.

Eğer türk memleketseverleri, türk aydınları, gidişatı beğenmiyen vatandaşlar elele verip, 1961 Anayasasının ışığı altında, kendilerinden beklenen mücadeleyi vermezlerse, nice 29 Ekimler, böyle, içimizi eze eze, gelip geçecektir.

Jale CANDAN

'yetişkinler eğitim kursu' açmak kararındadır. Meselenin mali yönü halledilince, bu kurs, kapıcıların yoğun halde yaşadıkları yerlerde, iş yerlerinde, hattâ Bakanlıklarda açılacak, Personel Kanununun ileriye sürdüğü ilkokul tahsili şartı içinde, yıllardır, okur-yazar olmadan Bakanlıklarda çalışanlara yardıma olunacaktır" dedi.

TİYATRO

Ankara

"Ecinniler" başladı

Devlet Tiyatrosu, mevsim başının en önemli oyunlarından birini Büyük Tiyatroda temsile başladı: "Ecinniler".

Dostoyevskinin ünlü romanını, Nobel Edebiyat Ödülünü kazandıktan pek az sonra, henüz genç denecek bir yaşta -bir otomobil kazasında- ölen fransız düşünürü Albert Camus tiyatroya kazandırmıştın Camus'nün dünya görüşü ile Dostoyevski kişilerinin dünyası arasındaki yakınlığı bilenler, şimdiye kadar kimsenin cesaret edemediği bu güç işi -"Ecinniler"i sahneye çıkarma işini- onun göze almış -ve başarmış olmasına pek şaşmıyacaklardır.

Ahmet Muhip Dranâsın dilimize çevirdiği "Ecinniler"i Mahir Canova sahneye koymuştur. Refik ve Hâle Erenin dekor ve kostümleri içinde oynanan oyun -tam dört saat sürdüğü halde- genellikle beğenilmiş, bellibaşlı rollerde Macide Tanır, Muammer Esi, Suat Taşer, Nihat Aybars, Saim Alpago ve Işık Yenersunun başarılı icraları geniş bir ilgi uyandırmıştır.

Kayseri Tiyatrosu açıldı

Bir süredenberi hazırlıkları yapılmakta olan Kayseri Tiyatrosu, geçtiğimiz hafta Cuma akşamı, Devlet Tiyatrosu sanatçılarının verdikleri "Kral Oidipus" tragedyasıyla açıldı. Tiyatro, Kayseri halkından toplanan para ve sağlanan çeşitli yardımlarla 1 milyon 300 bin liraya malolmuştur.

İzmir, Bursa ve Adanadan sonra, dördüncü bölge tiyatrosu olarak Devlet Tiyatrosunun yönetimine verilen Kayseri Tiyatrosunda, açılış gecesi şerefine bir defa için oynanan "Kral Oidipus"u Jean Anouilh'un -mevsim başında İzmirde çıkarılmış olan- "Papatya Falı" izledi. Cahit Külebinin dilimize çevirdiği, Ragıp Haykırın sahneye koyduğu -ve baş rolünü oynadığı- bu nükte ve hiciv komedisi Kayseride bir süre oynanacak, sonra -büyük bir ihtimalle Eskişehir Tiyatrosunun sahnesine ilk oyun olarak geçerek- başka bir eserle yer değiştirecektir.

Oyun: "Kaktüs Çiçeği" ("Fleur de Cactus"); Komedi, 2 perde
Yazanlar: Barillet ve Greay.
Çeviren: Asude Zeybekoğlu.
Tiyatro: Devlet Tiyatrosu (Üçüncü Tiyatro).
Sahneye koyan: Şahap Akalın.
Dekor-Kostüm: Hüseyin Mumcu.

Konu: Çoğu bulvar komedileri gibi "Kaktüs Çiçeği" de bir çapkınlık hikâyesini işliyor: genç, yakışıklı ve bekâr bir dişçinin çapkınlık hikâyesi... Bu hikâyeyi ilginç kılan -ve yatak vodvillerinden ayıran-, işlenişindeki sadelik ve zarifliktir. Kendinden çok genç bir kıza gönlünü kaptıran -bir "emniyet" supabı olarak da onu evli ve çocuklu olduğuna inandırmış olan- donjuan dişçi, müşterilerinden sevgililerine kadar her şeyi ile ilgilenen, karşılaştığı güçlükleri yenmesine yardım eden ve, belki farkında olmadan, kendisini en gerçek sevgiyle seven sekreterinin meziyetlerini -özellikle bu gösterişsiz, mütevazı kızın sade giyinişi ve gözlükleri altında saklı kalan- güzelliğini farkedememiştir. Ama "Kaktüs" de birgün çiçek açacak ve ona, yanıbaşındaki mutluluğu pek uzaklarda aramıya kalktığını anlatmakta gecikmiyecektir.

Oynayanlar: Zeliha Berksoy (Antonina), Raik Almaçık (Igor), Ayten Gökçer (Mm. Stephane), Kerim Afşar (Julien), İlkay Saran (Mm. Benchol), Erol Kardeseci (Cochet), Melek Tartan (Boticelli'nin İlkbaharı) v.s.

Beğendiğim: Hüseyin Mumcunun havalı dekorları içinde Şahap Akalının ağırbaşlı olduğu kadar tempolu, akıcı sahne düzeni. Zeliha Berksoyun -belki gerektiği kadar "rahat" görünmemekle beraber- tatlı, Kerim Afşarın -yer yer "Kahvede Şenlik Var"daki oyununu hatırlatmakla beraber- sıcak ve inandırıcı oyunları. Raik Alnıaçığın, İlkay Saranın, Melek Tartanın ve Erol Kardesecinin çizdikleri güzel tipler. Ama asıl, Ayten Gökçerin, yumuşaklığı içinde çok ölçülü, ifadeli ve değişikliği içinde çekici kompozisyonu.

Beğenemediğim: Eserin, yazıldığı çağın özelliklerini, rengini olsun yansıtan "kalıcı" bir yönü olmayışı.

Sonuç: Alelâdeliğe düşmeden -gözleri ve kulakları incitmeden- güldüren, zevkle seyredilen, ahenkli bir oyun.

Naciye FEVZİ

Üçüncü Tiyatroda "Kaktüs Çiçeği"
Oyuna söz yok!

S İ N E M A

Sinemacılık

Sinema - Televizyon işbirliği

Sinema ile televizyon arasındaki çekişme her ne kadar eski şiddetini kaybetmişse de, iki araç arasında gerçek bir işbirliği henüz kurulamamıştır. Sinemanın en iyi, en seçme eserlerinin bir tek merkezden televizyon aracılığıyla, yayılması, sinema kültürünü geniş kütlelere ulaştırmanın en elverişli, en kestirme yolu olduğu halde buna hâlâ yanaşılmamaktadır. Çünkü böyle bir durumun, sinemadaki oynatım kolunun yavaş yavaş ortadan kalkmasına, sinema endüstrisini sarsıntıya atmasına yol açacağından korkulmaktadır. Bundan dolayı çeşitli ülkelerde filmlerin televizyonda gösterilmesi sıkısıkıya şartlara, sınırlamalara uğratılmıştır. Beş yıldan, on yıldan daha yeni filmlerin televizyonda gösterilmemesi de bu sınırlamalardan biridir.

İtalyadaki son Sorrente Film Festivalinde tanınmış fansız yönetmen Marcel Carne'nin açıkladığı bir haber, bu durumun, tamamiyle değişmese bile, televizyon - sinema ilişkisinde yeni ve ileri bir adımın atılacağını göstermektedir. Carne, büyük şehir sinemalarındaki oynatılışından altı, dokuz veya oniki aylık bir süre sonunda televizyondâ da gösterilebilecek filmlerin çevrilmeşini sağlıyacak bir sinema - televizyon birliğinin incelenmekte olduğunu bildirmiştir. Bu birlik, oynatımcıların sinemadaki görevlerinin büyük bir kısmım televizyona verecektir. Öte yandan, böyle bir birlik gerçekleştiği takdirde, televizyon şirketleri yönetmenlerin emrine, onların çalışma özgürlüğünü kayıtlamaksızın, önemli sermaye verecektir.

Fransa

Seyirci çeken filmler

İçinde bulunduğumuz yılın ilk dokuz ayında, Patisteki ilk gösterim sinemalarında tutulan istatistikler, Parisli sinema seyircilerinin çok "eklektik" zevki olduğunu ortaya koymaktadır. 1966 yılının ilk dokuz aynıda bu sinemalarda gösterilen filmlerden 5'i -ki bunların hepsi de fransız filmidir-, 400 binden fazla seyirci toplamıştır. Bunlardan biri, aynı zamanda 500 binden fazla seyirci toplamıştır. 100 binden fazla seyirci toplıyan filmlerin sayısı ise 46'dır.

1966'nın ilk dokuz ayında en çok seyirci toplıyan ve seyircinin "zevk kargaşası"nı açığa vuran filmlerin başında gelen 10 eser şunlardır: 1) "Une homme, une femme - Bir erkekle bir dişi" -Claude Lelouche'un Cannes Festivalinde büyük ödül kazanan filmi, 511 bin seyirci-, 2) "La curee - Tazı payı" -Roger Vadim'in Jane Fonda'ya çevirttiği film, 447 bin seyirci-, 3) "La vie de Chateau-Şato hayatı" -Jean -Paul Rappeneau'-nun Cathrine Deneuve'e çevirttiği film, 412 bin seyirci-, 4) "Galia - Serbest kızlar" -Georges Lautner. 407 bin seyirci-, 5) "Du rififi â Paname-Panamada hesaplaşma" -Denys de la Patelliere, 396 bin seyirci-, 6) "Ne nous façons pas" -Georges Lautner, 300 bin seyirci-, 7) "Monnaie de singe - Boş vaatler" -Alex Joffe, 280 bin seyirci-, 8) "Anglique et le roi -Anjelik ile kral" -Bernard Borderie, 275 bin seyirci-, 9) "What's New Pussycat? - Ne var ne yok pisi kedi" -Clive Donner, ingiliz filmi, 244 bin seyirci-, 10) "The Spy Who Came in from the Cold - Soğuktan gelen casus" -Martin Ritt, ingiliz filmi, 227 bin seyirci-.